

Лезги Газет

**Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!**

1920 – йисалай акъатзана

N 10 (10759) хемис 9-март, 2017-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Малумат

20-марцдиз сятдин 11-даз Дагъустандин гъкуматдин педагогилин университеттдин къилин дараматдин 4-мертебада “Лезги чал ва меденият: саламатдиз хуън ва еримлу авун” лишандик кваз форум къиле фида.

Республикадин дережада аваз тухузтай и мярекатдин къваахда Къиблепатан Дагъустандин районрин къилери, республикадин министерствойринни ведомстворин, Общественный палатадин векипри, алимири ва чалан пешекарри, писатели, аспиранти, карчийри, Россиядин регионра ва къецепатан уълквейра авай лезгирин векипри ва масабуру иштиракда.

Форум тухунин къилин макъсад лезги чал, меденият хуънин ва еримлу авунин къилин асул рехъ (стратегия) тайнарунайкай ибарат я. Форумдин эхирдад нетижайриз талукъ къаарар къабулуда ва лезги чалан месэлайрай къилдин конференция тухудай югъ тайнарда.

Гъурметлу ватанэгълияр! Хайи чалахъ, медениятдихъ рикъ кувай гъэр садас чна и мярекатда иштиракуниз ва къарагъарнавай месэлайрин патахъай нийхъ гъихътин теклифар аватла раиж авуниз звер гузва.

ОРГКОМИТЕТ

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

**Виридуънъядин дишегълийрин югъ тир 8-Марцдихъ
галаз алакъалу яз Дагъустан Республикадин Къил**

R.Г.Абдулатипов

Тебрик

**ЧИ ИГРАМИ ДИШЕГЪЛИЯР - ДИДЕЯР,
КАЙВАНИЯР, ВАХАР, РУШАР, КІВАЛАХДИН
РЕКЪЯЙ ЮЛДАШАР!**

За квэз гатфарин сифтеъжан ва виридалайни чими сувар, чаз, итимиз, лагъайтла, күн гъамиша чи квальав газъ хуън мубаракзана. Күнне неинки чи уъмуърдал мешрэгъизва, гъакъин чаз лап четин месэлэяр гъялиз күмекзана. Квэлай чун неинки руьгъдин жигъетдай ве пешекарр яз хажъ хуън, гъакъин чи лайихувалан аслу я. Күн хизандин къул хуъзвайбур, аялар патал намуслувилинни гъейратлувилин чешне я. Күнне чун руьгъламишзана, чун викъегъ ва камаллу хуън хейлин дережада квэлай аслу я. Квэз виле аквадай дережадиз хажъ хуън - лайихлу хва, итим, буба, стха, ватандаш, пешекар хуън патал хейлин чалишишишвилер авун гөрек къвевза. Күнне хъсан къимет гуниз лайихлу хуън чун патал къилин шабаъ я.

Россияда ва Дагъустанда дишегълидиз лап чөхи шаирини камалэгълии хуш көлимаяр бахшна. Чун патал диде виридалайни багъя кас я, адан пак тир къаматди чун уъмуърдин рекъерай тухузва, хата-балади кай хуъзва. Вахари, кайванийри, рушари - вири дишегълийри дидевилиз ва мегърибанвиллиз талукъ келимаяр адетдинди тушир, де-рин мана-метлебдив ацурзана. Абури тек са чин веледар патал дидеяр туш. Дишегълидив гъамиша и чилел адан хиве лап чөхи везифа авайди аннамишуналди эгечина къланда.

Зи чөхи бубадин вах Айишата дяведиз къуд хва ракурна, абури вирида Ватан патал къегъавиледи чин чанар гана... Айишата, са вуж ялтани вичин гульгуль къацауз эгечайла, такабурвиледи къиль хажжана, лугъудай: чна рухаяр Ватан хуън патал хазвайди я! Мегъамед Нурбагандован дидедини вич Сергохъалада, Махачъалада ва Москвадани гъя икъ лайихудаказ тухвана. Меркезда ада Россиядин Игитвилин “Къизилдин Гъетрелай” масадан вил хълан тийидайвал, тавази-лелди кап алтаднай. А Гъетре дидедин зурба таал, гъя са вахтунда хва, магълуб тахъана, эбединлихъ финал дамах авун лишан-ламишна! Государстводи дидеяр ва я аялар хуън патал, чи дидейринни вахарин адетдин ийкъарал ва суварал гъич са күнини хъен гъун тавун патал вири крар ийизва. Къуд йи-

сан муддатда чна 80-дав агақына аялрин баҳчаяр эцигна, школадиз фидай яш тахъан-вай аялпиз тербия гудай идарайра 29 агъзур чка тешкилна. Чи рөйбер, Россиядин Президент Владимир Путин, чи вилек эцигнавай везифарайр асаслу яз, чна 3 йисалай 7 йисал къведалди яшда авай вири аялпиз баҳчаяр чкаяр таъминарун къазанмишда!

Чи къалахдин къилин агалкъун квекай ибарат я лагъайтла, къанун-къайда хуъдай органрихъ, викъегъ вири дагъустанвирихъ галаз санал чалай республикада инсанрин ва государстводин хатасузвал таъминари, гъакъыкъатда терроризмдал гъалибвал къазанмиш, чи гражданрин къанажагъда чни Дагъустандин дидейриз еке бедбаҳтилер гъайи фанатизмдин ва экстремизмдин фикирар къабул тавунин гъиссер тестикъариз алақына. Им чна аялар тербияламишуниз, абури Дагъустандин культурадал ва адетрал, чи алатай несилрин имандал жель авуниз мадни газа фикир гана къланда лагъай чал я.

Чин веледри уъмуърда гъихътин рехъ хъядатла, гъя кар хейлин дережада дидейрилайни аслу я, абури яратмишунрин ва лайихувилин рехъ хъягъун важибу я. И кар патал къе вири шартлар ава. Эхиримжи пуд йисуз чун террориствилин гъерекатар авачиз яшамиш жевза. Дагъустанвияр чин веледар галаз паркарани скверра мад чанда кичч авачиз къе-къвезза, чина цийи больнициярн школаяр эцигнава, къуд йисан вахтунда республикада образованидин 133 идара ишлемишиш вахканна. Махачъалада Республикадин 250 чка авай перинатальный центр эцигнава. Кефер-патан Кавказда лап чөхиди тир и центради дидейрин ваялприн патахъай къайгъу чуғун ва абуруз чим багъишу гөрек я.

Играхи, чи рикъ алай дишегълияр! Къе чна чи веледрин ва гележедин несилрин динж-вал ва хушбахтвал патал багъри ерияр михъи ва цийи хъийизва! Чна Дагъустан ва чи вири Ватан абад хуън патал къалахда. Дишегъли, диде чун патал пак ксар я. Халис итимар абури патал чанни гуз гъазур я.

Кланивиял я вакъайгъударвиял күн сагърай, играмибур!

Чна күн играхи тирди раижзана! Күн бахтлу хуурай, квехъ ислягъвал ва хушбахтвал хуурай, Дагъустандин гульзел дишегълияр.

Хци месэла

Агъалийрик къалабулух акатнава

Мегъамед ИБРАГЫМОВ

“Газпромдин” дочерний компаниядин арзадилай гульгъуниз суддин къаарадалди Мегъамедхурун райондин Филерин хуъре саки 15 къвал чукурна кланзавай дараматрин сиягъда гъатнава. И месэладин патахъай “Дербент” РИА-диз акатнавай макъаладай ма-лум жевза. Къвалер чукурин къилин себеб абури “Моздок-Къазимегъамед” магистральный газопроводиз мукъва хуъя.

2013-2014-йисара “Газпромдин” дочерний компания тир “Газпром трансгаз Махачкала” ООО-дин махсус къуллугъдин пешекарр Филерин хуързуз атанай. Газдин идарадин векилри хабар гайвал, абурун къалахдин Москвада авай юлдашри спутникдин къумекданди Филерин хуърун са пай ва республикадин маса районра авай са жерге хуър “хата авай зонадик” акатзавайди тайнарна. Эцигнавин нормайрал ва къайдайрал (СНиП) асаслу яз, магистральный газопроводинни хуърун арада агаъ клан 300 метр хуън лазим я. И мензилда вуч аватлани, вири “хаталу зонадик” акатзана.

Филерин хуъре авай бязи къвалер ла-гъайтла, газопроводдилай 170 метрдин яргъа ава.

“Газпромди” чадин агъалийрилай райондин суддиз арза кхъена. Вичин нубатда, судди газдин идарадин истемишинар гъахълубур яз гъисабна. Ихътин къаардилай нарази хвайи агъалийри Дагъустандин Верховный суддиз апелляция гана. Амма и къурулушки райондин суддин къаарар къуватдай ве-гъенач.

Чадин агъалийрин гафаралди, абури шумуд сеферда чин адвокатдихъ галаз санал РД-дин Верховный суддин виликан председатель Руслан Мирзаев-вахъ галаз гульгъуншиш хъана. Ада къа-лабулух акатнавай жемятдиз вичи и месэла РД-дин Гъукуматдихъ ва “Газпромдин” менеджеррихъ галаз веревирд авурдакай ва ихътин гъалар республикадин маса районрани арадал атанвайдакай лагъана. “Мирзаева месала гъяд-дайдакай лагъана. Ада чаз са шумуд рехъ авайди малумарнай: къвалер чукурин, турба масанай тухун, турбаяр мягъемарун ва я эвездин пулар хун. Ада гъакъин къве падни рази жедай

▶ 2

Газдин турба масанай тухвайтла, месэла гъялиз жеда

ОБЩЕСТВО

Чун шагъидар я, чи райондани эхиримжи йисара хъсан къалахар ава. Абури, гъелбетда, тыймил я. РД-дин Къили республикадин гъукумдин вири органирин, идарайрин вилек эцигнавай везифарай екебур я. Абури къилиз акъудун патал чна зегъметни чуғуна къланда.

▶ 3

СПОРТ

2-марцдиз Дербент шегъердин 7-нумра-дин махсус юкъян школа-интернатда “Же-гъиль” атлет” программадай сагъламвилин мумкинвилер сергъяламишнавай гъвечи классса къелзазай аялар патал Россиядин махсус олимпиададин спортдин сувар хъана.

▶ 12

РД-дин Кылин Чарчин щарце аваз

Вири терефар вилив хвена

Мегъарамдхурун район РД-дин лап хъсан вад муниципалитетдин жергеда ава

Мегъарамдхурун райондин администрацияда райондин Собранидин нубатдин заседание кылесине фена. Адан квалахда Дағыстан Республикадин хуърун майишатдин ва сүрсөтдин министр Мусафенди Велимурадова, "Мегъарамдхурун район" МР-дин кыил Фарид Агъмедова, райондин Собранидин председатель Абубакар Хан-мегъамедова, адан заместитель Милана Къараевади, райондин прокурор Марат Къазиатымедова, депутатти, райондин администрациядин къурулушдин хилерин, идарайрин руководителри, хуърерин поселенийрин къилери, общественностдин ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Квасыт хъланвайбуру Дағыстан Республикадин Кыили РД-дин Халкъдин Собранидин ракъурай Чарчин гъакындай веревирдер авуна, чин фикирар лагъана.

Фарид Агъмедова къейд авуна хьи, РД-

дин Кылин Чарче республика вилик тухудай гележеддин везифаяр ва абур умъурдиз кечирмиштад серенжемар къалурнава. Иллаки сифте нубатда гъихътин хилер вилик тухудай мумкинвилер аватла раижнава, аллатай ийсара авур квалахраз дузыгун къимет ганва.

- Райондин администрациядин, агъалийрини Чарче къалурнавай кар алай месэлайриз фикир гунанди, квалах тешкилда ва райондин экономика хажажд серенжемар къабулда, - лагъана Ф.Агъмедова.

Адан гуъгуъналлаз рахай Мусафенди Велимурадова Дағыстан Республикадин Кыили вичин Чарче республикадин умъурдихъ, яшишдихъ галаз алъалу вири терефриз къетен фикир ганвайди къейдна. "Алатай ийсарин квалахрин нетижаяр къунанди, республика вилик тухудай кар алай хилер тайнарнава. Гъа гъисабдай яз республикада гъукум цийи хъувунин, терроризмдихъ, законсувилихъ, коррупциядихъ галаз

женг чуугунин карда къазанмишнавай нетижайрикай, арадал гъанвай дегишвилерикай лагъана. Чарче ақалтзавай несилидиз ватан-пересвилин гражданвилин тербия гүнин, республикадин общественный умъурда же-гъилрин активвал хажажд шартлар таъминарунин ва гъакл гъукумдин вири дөрөжайра цийивилер түнин, агъалийриз яшайишдин рекъяк къумек гүн артухарунин месэлайриз къетен фикир ганва".

Вичин рахунрин эхирдай М.Велимурадова РД-дин Кыил Р.Абдулатипова Чарче твар къунвай лап хъсан вад муниципалитетдин жергеда Мегъарамдхурун районни авайди, райондин администрациядихъ вилик эцигнавай везифаяр къилиз акъудунин карда агалкъунар хъана къланзывайди къейдна.

РД-дин Кылин Чарче лагъанвай са бязи терефрихъ галаз чеб рази тирдакай райондин Общественный палатадин председатель Агъадаш Нагъметуллаева, Къиличханрин юкъван школадин директор Мерзият Жаватовади, МВД-дин Мегъарамдхурун райондин полициядин начальницидин заместитель Гамлет Эфендиева, "Хуърун майишатдин отдел" МКУ-дин директор Къазиагъымед Букарова малумарна. Къ.Букарова гъакл райондин агропромышленный комплексди алатай ийсуз къазанмишнавай тарифлу нетижайрикайни сүльбетта.

Сессиядал Фарид Агъмедова райондин вири хилери 2016-ийсуз къазанмиш нетижайрикай ва гъилевай ийсуз зетъметчи колективин вилик акъвазнавай везифайрикайни ихтилатна. Ада лагъайвал, алай ийсуз администрациядии райондин ва хуърерин администрациярин бюджетриз къвездай налогорин къядар артухардай, квалахдин цийи чакар арадал гъидай ва райондин инвестицияр гзаф къведай шартлар тешкилда.

Мегъарамдхурун райондин администрациядин пресс-къуллугъ

лин квалах тухузва ва, зун инанмиш я, адахъ хъсан нетижаярни жеда.

РД-дин Кылин Чарчи талукъ яз чин фикирар Замир Азизова, Күлтүлүрин, Аладашдин, Көплиррин администрациядин кыларин Рофет Мурадалиева, Аслан Къафланова, Азедин Къазиева, райондин больницадин кылини дуухтур Азим Азимова ва масабуру лагъана. Чин рахунра абуру Ахнигин дөреда Къурагъ бацал муть эцигунин, Аладаш

дай хъсан квалахар ава. Абур, гъелбетда, тимил я. РД-дин Кыили республикадин гъукумдин вири органин, идарайрин вилик эцигнавай везифаяр екебур я. Абур къилиз акъудун патал чна зетъметни чуугуна къланда.

Къурагъ районда хуърун майишатдин гзаф фикир гуда

Квасыт хъланвайбурун вилик рахай С.Иса-къова лагъана: "Дугъриданни, чи вилик еке везифаяр эцигнава: республикада хатасузвилин гъалар тестикъарун, вилик финин хъсан ериширилай дурумлудаказ хаж хънал ва вилик финал элячун, Дағыстандин хуърун майишатдин продукция гъасилзывайбуру сүрсөт гъасилунин ва маса гүнин края инанмишардай тегъерда иштирак авун таъминарун, чакарин бюджетриз къвездай налогор артухарун, инвестицияр гзаф гъидай рекъер жагъурун ва масабур. Къурагъ районда промышленностдин карханайр авач. Гъавият хуърун майишат вилик тухуниз еке фикир гана къланда. Райондин администрацияди и жигъетдай хей-

хуре эцигзаяв школадин дарамат вахтунда күтгянуунин карда къумек гүн талабна.

Сессиядал райондин администрациядин кылини заместитель Махач Хариева аллатай ийсуз районда тамамарай квалахрин гъакъиндай доклад авуна. Малум хъайвал, умуми ва райондин бюджетриз къвездай пуларин къядар артухарна. Хуърун майишатдин 23 карханадикай 17-да ийс къазанжияр къачундади акъалттарна. Райондикъ яшайишдин рекъяни бязи дегишвилер хъанва.

Заседанидин нетижаяр З.Азизова куна ва квасыт хъланвайбуруз гъилевай ийсуз вилик эцигнавай везифаяр къилиз акъудунин карда гъакъисагъвиледи зетъмет чуугуниз эверна.

Къетен фикир ганва, амма...

Алаудин ГЬАМИДОВ

Дағыстан Республикадин Кыил Рамазан Абдулатипова РД-дин Халкъдин Собранидин вичин нубатдин Чарче алатай девирда республикада къазанмишнавай агалкъунрикай ва вилик акъвазнавай везифайрикай гъеңшдаказ лагъанва.

Ана инсанын сағыламвал хүн месэлайризни еке фикир ганва. Лагъана къланда хьи, Россиядин ва Дағыстан Республикадин Гъукуматри яшлу инсанрин, иллаки инвалидрин гъакъиндай къетен къайгъударвал авун истемишава. Ихтигин ксар патал маҳсус шартлар, хейлини къизилвилер тайнарнава.

Амма, гъайиф хьи, гзаф вахтара поликлиникайрани больницаира медработники азарлайриз бегем яб гузав, абур герек дарманралди бес къадарда таъминарава. Медицинадин идараира гъамиша нубатар жезва.

"Дидеяр ва аялар хүн Россиядин Федерациядин здравоохраненидин кар алай терефрикай сад яз тайнарнава. Махачкъалада лап хъсандиз тадаракламишнавай перинатальный центр ачухнава", - лугъуза Республикадин Кылини вичин Чарче.

Меркездин "тади күмекдин" парк саки чланвай гъалдиз атанвайдакай чна вилкрайни къиенай. Гена, Аллагъадиз шукур, ийкъара Дағыстан Республикадин здравоохраненидин министр Т.Ибрагимова коллегиядал къейд авуравал, республикадиз цийи 50 реамобиль хтанва. Им шад жедай кар я.

Республикадин Кыили вичин Чарче къейд ийзизвайвал, 2016-ийсуз медицинадин идараирин, иллаки хуърерин чакира, материально-технический база мягъкемарунин рекъяй хейлини квалах тухуванда. Ик, Гуниб, Хунзах, Рутула маса районда больницаярин поликлиника, 9 ФАП эцигна ишлемиши вахканва. Гъа са вахтунда Докъузпара, Ахчегъ, Мегъарамдхурун районда цийи больницаяр эцигун яргъалди физва.

Государстводини къилдин касири пай кутунади Махачкъалада, Къизлярда, Шамилъалада гемодиализдин амбулаторийрин центрайр эцигнава. Им цвар къазвай азарлуюрат патал лап еке савкъят я.

Малум тирвал, рақдин азарри яшлубурун, аялрин, гъакл дишельлийрин арада лап къил хажнава. Рақдик рекъизвайбурун къядар къвердавай гзаф жезва. Махачкъалада фадлай кардик квай онкодиспансерда, гъакл больницаца чакар бес тахъун себеб яз азарлуюр бизар жезва. Республикадин Кыили вичин Чарчи къейдзывайвал, и карди къетен къалабулух кутазва. Ада лугъузывайвал, республикада 2017-ийсуз рақдин азаррин (онкологиядин) центрадин корпус эцигун планламишнава. И квалахдиз Госдумадин депутат З.А.Аскендерова къумек гудайвал я.

Инвалидар пулсуз дарманралди таъминарунин квалах рикъин тал яз амукъзава. Духтурри, медработники, дарманар компьютерда къалурнавач лугъуз, рецептар гузав. Абуру рецептар гайила, аптекайра жезвач. И ва маса месэлайрин гъакъиндай законар къабулзая, амма абур къилиз акъудунал гүзчивалдай кас авач.

Чи тақабурлу гүзелар

Нариман ИБРАГЫМОВ

ДИШЕГЬЛИ! И келима мецел гъайила, чи фикирдиз дидени, вахни, уымурдин юлдашни, рушни, свасни... къведа. И гафар риклиз хушбур, милибур, руль кутазвайбүр я. Гъса са вахтунда гъар гафуна багъривилин, къанивилин, гъйранвилин, вафалувилин, къешенгвилин гъиссер, лишанар, рангар ава. Абурун патай чав, бубайрив, рухвайрив, стхайрив, гъульерив, езнейрив, хтулприв гъамиша къанивал, мегърибанвал, регъимлувал, къенивал агақъазава. Гъавиляй чаз абур клан я, абурун краал, къилихрал, гъиссерал, абур уымурдин эгечъизавай тегъердал чна развалзана, дамахзана.

Авайвал лаъйтла, дишегълийрин 8-Мартдин сувар чна, итимири, риклик чими, мульгульбатдин гъиссер кваз, жуван багъририз пишкешар, цуквер, назик гафар, гъатта шириарни багъышдай хиял аваз гъзлемишза, къаршиламишза. Итимар гуярчег, назик, хуш гафар лугъуниз са тимми мискиятаны, дишегълийриз чир хүн лазим я, чаз чеб гъамиша къанзавайди я. Дишегъли гала-чир уымур тухуз са итимни рази жедайди туш. Чун квел гъамиша къару я ва чун гъамиша күп къуллугъда акъвазиз гъазур я.

Зун инанмиш я, дишегълийрин суварни, адах вичин къетен тарих аватаны, итимири чипин къанибуруз мульгульбат, вафалувал къалурун, абуруз икрам, гуярмет авун патал яратмишнавайди я. Адан тарихдиз талукъ яз чав ихтиян делилар агақына.

1857-йисан 8-марти дишегълийрин парчаяр храдай фабрикада къалахазавай дишегълияр чипин ихтияр патал майдандиз экъечиңа. Абуру шегъердин къучеряя ичи къажъанрин кланер гатаз къекъевна, чипхъ гъахълу истемишунар авайдакай фабрика-дин ва шегъердин сагыбар хабардарна.

Дишегълийрин ихтиян гъерекатар маса улыквейрани къиле фена. Абурун истемишунар вири къилиз акъудзувачиртани, бязи уламра дишегълийрин къаршидиз экъечизавай, абуруз зегъмет чулагвадай, келдай, политикадал машгъул жедай ихтияр, мумкинвиллер гузвой. Мисал яз, 1906-йисуз Санкт-Петербургда дишегълияр патал высший технический училище кардик кутуна. 1909-йисуз Нью-Йоркда сифте яз автомашинар гъалзай дишегълийрин акъажунар къиле тухвана. 1910-йисуз Конгренгенда къалахазавай дишегълийрин международный 2-конференция къиле фена. Анал дишегълийри чипиз гана къани азадвилерикай, ихтияррикай мадни къевиз ва геъеншдиз лагъана. Германиядин социал-демократиядин партиядин дишегълийрин дестедин башчи Клара Цеткина гъар йисуз ва са вахтунда дишегълийрин сувар къиле тухунин фикир авайди лагъана. И теклифдин тереф конференциядин иштиракчияр тир саки вири дишегълийри хвена ва сувар тухунин макъсадни абуру чипин ихтияр патал датлан женг чулагуниай ибарат тирди раинжна. Суварин югъни Нью-Йоркдин зегъметчи дишегълияр күччайриз экъечай 8-март яз тайинара.

1911-йисуз дишегълийрин международный югъ Европадин къуд улквела - Австрияда, Германияда, Данияда ва Швейцарияда къейдна. 1912-йисуз гъа и улыквейринг дишегълияр чипин сувариз къучерийз, майдандарал экъечиңа. 1913-йисуз дишегълийрин международный югъ сифте яз Россиядин пачагьлугъда къейдна.

1975-йисуз мадни къетен вакъия арадал атана. ООН-ди и ис "Дишегълийрин международный ис" яз малумарна. Идакай мен-фят къачуна, Советтин Союзды 8-Март Виридуңнядын дишегълийрин югъ яз тайинарунин теклиф гана ва ООН-дини адан тереф хвена. Гъа ик, дишегълийрин сувар дүньядин вири улыквейра къейд ийдай адет арадал атана. Къе 8-Март гаттарин, дишегълийрин гъзельвилин, називилин, мульгульбатдин, камалувилин сувар яз къейдзана. Россияда и суварин суфраяр гъар са къвале ачу-зана лагъайтла, чун ягъалмиш жедач. Итимири, рухвайри, хтулри чипин багъририз дишегълийрин югъ риккин сидкъидай тебрикзана.

Набат баде:

"За зи балайрал дамахзава"

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

ЗИ сүгъбет вичи 60 йисуз зегъмет чулагвадай къасабчиле, четин йисара 8 аял хвена чехи авур ва гила же-гъиль неслидиз зегъметкешвилинни инсан-пересвилин чешнеяр къалурзавай **МУСА-ЕВА** Набат бадедикай я.

Гъилевай йисан 9-майдиз Набат бадеди вичин 90 йисан юбилей къейдда. Чехи Гъалибилин йикъан ва хизандин и къетен сувариз Ахчегърин Лай участокдин багъда къурмишдай берекатлу суфрадиҳ Мусаеврин чехи ва гуярметлу хизандин къил Набат бадедин патав багъриярни къуншияр, мукъва-къилияр, къилинди, 40-далай артух адан хтул-птул къватл жеда. "Гъа чавуз абурун юкъва за зун начаг хъиз гъиссда. Гъар сад вичин къени муг-хизандин иеси хъанвай, инсан-рин арада гуярмет аваз, гъалал зегъметдадли фу незвай жуван балайрални не-вейрал за лайихлудаказ дамахзава", - къейдзана касди.

Дишегъли ва къасабчи. Гъакъикъатда ибур сад-садав къун тавур, гъатта акси гафар я. Дишегълидиз хас тушир и кардиз жуэрэт авуниз Набат баде чехи хизандин дарвилай акъудунин, аялар къвачел акъалдарунин пак буржиди мажбурна. Ахчегърин гур базарда гъиле кант-нажах авай, вилиники терез квай къасабчи дишегъли акур паталай атай бязибур тажуб жедай: "Им диндини дагъви адетрив къазвай кар туш", лугъуз, адавай як къячун тийирбүри кими тушир. Амма ахчегъвирри адан дирашибвилиз, жумартвилиз, утквемвилиз, михъвилиз къетен гуярмет ийизай. Къени Набат бадедикай инсанар хушвиледи, чимивиледи раҳазза.

90 йис жезвай Набат бадеди гумрагъдаказ гъиссава, айнар алачиз къелзана, зигъинни хъсанзама. Чандал дявидин ва гуярметин залан йисара еке азиятар акъалтайди аннамишайтла, адалай уымурдин икъван къуватар хуъз алакъун тажуб жедай кар я.

- Зун 1927-йисуз зегъметкеш чехи хизандын хъана, - вичин къисметдикай сүгъбетзана агъайна къарида. - Рагъметлу буба Бубахва - Дүньядин 1-дявидин активный иштиракчи, инъилабчи (хушнади урус аскервиле къуллугъдад фена, ада Николаян хашар - орденар къазанмишна. Игитдикай тайин малуматар Ахчегърин музейдай жағыда) гъахъ гвай, къакъан буйдин къуватлу итим тир. Диде Зулейха - къвалин мегърибан кайвани, колхозчи. Чун къуд аял - пуд стхани зун - гъакъикъатда дидеди тербияламишна. Датланы хүре, кала майишатдин къалахал жедай буба (техил қазвай никелай гъейри, ада 2-3 балкъан, файтун, ламран араба арай), къвале саки аквадачир.

1941-йисуз яшлу буба хандакъар этъуниз зегъметдин фронтидиз, чехи къве стхани къушундин жергъириз тухвана. Гъвеччи стхана Мегъамедрасуд гъелле мектебда амай. Зун, 6-класс къутягъна, 14 йис хъанвай руш, дидедикъ галаз Муктадирин колхоздиз фена. Председатель Демиров Амрагъ тир, ахла фронтовик Султанов Велибекай хъана. Чахъ галаз санал зи таяр-түшер тир Ламуната, Жавгъарата, Перихана, Гульшана, Эрзи, Назлудини къалахазавай. Ик, дяве себеб яз, къайгъусуз аялвилай чна садлагъана жавабдар чеъхивилиз кам веъена. Пакамлай няналди галатун тийижиз сала, багъда юкъ какурдай. Геж хъайила, зегъметдин югъ атудай... Рикъел алама, чи колхозда садас, ведре картуфар чункунхана лагъана, къве йис кар атланай. Дидеди картуфар, төнгирлар, маса хъчар квай фу чадай... Къве йиссалай армиядай буба хтайлар, хизандин гъал са бубат хъсан хъана. Дагълух хуярера емишрихъ техил деги-

шариз, ада чаз мад фан дарвал къахлурнан.

Амма стхаяр, гъайиф хъи, дявидин къурбандрай фена: Мегъамедвилени Мавлұйдин фронтдай хтанач. Дертлу хъайи дидеди вичиз Къуръан къелиз чирна ва адан кеспи армиядай тахтай, кафан, суркъул гъат тавур къван аскерринг рутьгъерихъ Къуръан къелун хъана. Гила эхиримжи вахтунда зани рагъметлу дидедин гъа кеспи къазва.

1945-ЙИСУЗ Набат магъледин гада. Мусадиз гъульуз фена, 8 аял (6 хвани, 2 руш) хана, къвачел акъалдарна. 14 къил хизандина пара кесибдаказ дуланниш жезвай. Апайни къари гъамиша азарлу тир. Гъуль Муса "Цийи дуңынъ" газетдин чапханада гъвеччи мажибдал алай (са йисуз Набатаны гъана къалахана), къвале гъульуз къве вахни авай. Зегъметдихъай ерли киче тушир суса, аяларни хуъз, къуэзбурухъни гелкъвез, хуси майишатни идара ийиз, вири четинвилериз дурум гана, къвале амай рушарни динжарна.

1952-йисуз Муса, чапхана тұна, райподин къурлуушда як маса гудай ларекъдал акъваззан. Гуярметин, 1961-йисуз къасабчи Алихан азарлу хъана, адан чакад итимдин къилих-сүй авай Набатаз теклифина, вучиз лагъайтла гъульуз як маса гуз къумекиз, райподин председатель, хуярлыгъи Юсуфов Исламаз (ам пара ми-хыдаказ къалахай кас тир, рагъмет хуъй) и дишегълидин алакъунар аквазвай. Гъа ик, Самур дередин тарихда сифте яз дишегъли зурба къасабчи хъиз машгъур хъана. Эхъ, ийкъа-ийкъа залан нажаходалди тоннайралди як күківариз маса гун, же-мят рази авун эсилләгъ асант кар тушир. Амма Набаталат 46 йисуз намуслудаказ и кар ийиз, халқъдин арада гуярмет къа-заннишиз алакъана...

- Набат вах сағърай, дугъриданни, ам гъамиша жемятдиз дүздаказ къуллугъиз, кесибрин гъиль къаз алакъай кас я. "Вуна хъиз, дүздаказ яна, як маса гудайди жедац", - лугъуз, Муктадирин тұвару-нихъ галай колхоздин председатель Демиров Амрагъ гъамиша адан тарифардай, - рикъел хизида Ахчегърин кимел агъсакъалри.

Набат бадеди вичи рикъел хизида: - Са сеферда зи патав къла гъвеччи аялни аваз къарақуреви са дишегъли акъатна. "Зун иниз дустағыдавай хин патав атайди я, пулни гумач, къве манатдин як це ман", - лагъана ада. Язух ата-на, за ада къве кило як, маддин къен-къац-ни гана, автобусда ах-цуқъарна, Усуғчай-дал рекъе хтuna. Са

йиссалай хъиз, са къватл сун гъал ва рангунин чүвекарни гваз, ам сағърай лугъуз хтанай.

- Набат эме (бубадиҳ галас вахни стха хъиз гуярметлу тирвилля за ада земе лугъузва), къульзу къилихъ Лаян участокда вуна малар хъзваз лагъай га-фар дүзбүрәни?

- Эхъ, чан хва, гъиле хийирдин са кар авачиз гъич къарай къеда. Жуван хүшнади къве кал, данаяр, верчар хъзваз, багъдихъ гелкъвезза. И карда, гъелбетда, заз хтулрими күмекарзана. Зи майишат абуруз зегъметкешвилин тербиядиян мектебния я, гелирдин чешмени. Зегъмет-жафа чулагун тавура, арадал нек, масти, ниси, як къедани? Фитне-гъибет ийидай мажал авачиз, гъа ик юрта хъун пары хъсан я, вердиш хъанва. Гъиле-къва-че звар авай жегъиль итимири, дагъдин шартлара къалах авач лугъуз, къучайра къекъвез, мал-хеб хъун тавунал зун пары тажуб я. Жемятдин хийир-шийирдикай хече тавун патал къе зун 3 километрдин мензилдиз Ахчегъиз атанва. Балайрални къил Чуугуна, абуруз мийир-межер лагъана, са герендиляй жув вердиш хъанва чқадиз хъфида. Шукур хъай Аллагъиз, ганвай йикъал-къисметдал зун лап рази я. Къени гъилий кар къвезза, жуван балайрин къилел ала.

Я свас хъфей, я са руш гъульузай хтай дүшшүш авач. Алатай девирдив гекъигайла, исята чун женнетда ава. Гужлу, ислягъ улыквела яшамиш жезва, къалахдик квачирбурузни гукуматди пенсия-поссобия гузва, гъатта темпелбурун къала-лерани кваз түхдади фу-къафун, булах-дин цин, төбии газдин къуладайверни ава. Анжак къадир-гъуярмет хъана кланда инсанриз дүньядин и няметрин. Къуй инсанар секин ва гуярметлу дүнья саламат хъай, я Аллагъ!

Анжак "Амин!" лугъун амукъазава чаз, дүньяны акунай камаллуп касдин насиғат-лу келимайрал къул чуугуналди.

Илимдин түхүн тийир гъед

Мегъамед ИБРАГЬИМОВ

Алтай йисан эхирра чавай 82 йисан яшда аваз чехи алим Фируза Исмаиловна ВАГЬАБОВА мидаим якъакъатна. Амрагьметдиз фенвайдакай лезги общеественностдиз геж хабар хъана. "Лезги газетдин" редакцияди рагьметлудан багъризийриз башсагълугъвал гузва ва адада экъу къамат рикъел хизва.

Эхиримжи йисара Фируза Вагъабова печатдиз экъечзамачир. 2014-йисуз алтимдин 80 йис тамам хъунхуз галаз алакъалу яз, зунни лезгийрин машгъур шаир Ализ Алем ада мугъман хъанай. Гъа чавуз дахъя галаз къиле тухвай геъенши интервью "Лезги газетдиз" акъатнай. Чун Фируза Вагъабовади хушдиз къабулнай. Чи арада саки къуд сятдин къене сүгъбетар къиле фенай. Алими вичин аял вахтарикай, илимдин рекъикай, гъалтай четинвилерикай, лезги литературадикай ихтилатарнай. Ада гъакъини вичин "Шарвили" эпосдай цийи ахтармишунар къиле тухуванды, анжак къалах гъеле ақъалтар тавунвайдакайни хабар ганай. Ализ Алем ада къалахдин гъазур хъанвай чукар, кылдин макъалаяр хиз, "Настоящее время" газетдиз акъудун теклифнай, амма алим рази хъаначир. Адан къаст илимдин къалах къильдин ктаб яз чап авун тир. Фируза Вагъабовади мад вичин гъилик юкъван виш йисарин лезги литературадикай къиенвай монография квайдини къейднай. Гъайф хъи, чи баркаллу ватанэгълидиз абуруз экъу дульна къалурдай мумкинвал хъаначир. Алими гъалаз адан къалахарни кучудун кутугай кар жевач. Фируза Вагъабовадин чапдиз акъат тавунвай илимдин къалахар чарасуз майдандиз акъудна къанда. Лезги литературоведение паталабурухъ еке метлеб авайдал са шакни алач.

"Лезги литературоведенидин тарихда къетлен чка къазвайбурукай сад филологиядин илимдин кандидат Фируза Исмаиловна Вагъабова я. Адан яратмишунрин ирсина чал литература ахтармишунин илимдин вири хилериз талукъ материалиар гъалтзава", - къейднава шаир, алим Ализ Мирзебегова вичин "Фируза Вагъабовадин веревирдер" макъалада.

Гъакъикатдани гъакъ я. Фируза Вагъабова ала-матдин алакъунар авай, бажарагълу, пешекар критик тир. 1970-йисуз урус чалал акъатай адан "Лезгийрин милли литература арадал атун" монографияди и кар мад сеферда тестикъарзана. И ктаб лезги литературоведенидин къизилдин фондуна гъатнава, адакай хейлин алимри менфят къачзува.

Эгер зарбдиз къевзай сел хъиз виликди физвай Фируза Вагъабовадиз манийвилер гудай чулав къуватар хъаначиртла, ада илимдин рекъе мадни еке кукъушар мұтынғардай. Гъайф хъи, къисмет масад хъана.

Фируза Исмаиловна Вагъабова 1934-йисан 7-апрелдин Ахъцегъа дидедиз хъана. Ленинграддин госуниверситетдин филологиядин факультетдин журналистикадин отделение ақъалтарай ада филологиядин илимдин кандидатишин диссертация хъена. СССР-дин Илимдин академиядин Дагъустанда авай филиалдин тарихдин, чалан ва литературадин Институтда илимдин чехи къуллугъчи яз къалахна.

Фируза Вагъабовади лезги литературадин тарихдикай, лезги шаиррикай (Стал Сулейманакай, Алибек Фатаховакай, Хуъруй Тагъиракай...) газаф макъалаяр, монографияр хъена. Ада вичин буба, "Лезги газетдин" къилин редактор хъайи Исмаил Вагъабовадин ктаб яз чаплар таваризда издаштыра. Чапдай акъудна. Ф. Вагъабова 1973-йисалай СССР-дин писателрин Союздин член тир.

Фируза Исмаиловна къетлен алим тир. Ахътинбур дидейри гъар юкъуз хазвач. Низ чида къван лезги литературоведенида къед лагъай Фируза Вагъабова мус пайда жедатла... Гъавилля адан ирс хъун чи буржи я. Несилрин рикъел адан тъвар ала-мульдайвал алимдин хайи хуъре - Ахъцегъа адан тъварцих са күче, я тахъайтла, са идара янайтла, кутугай кар жедай.

Миграгъви руш - магъир устад

Мердали ЖАЛИЛОВ

Mиграгърин гамарин тариф дубнъядин газаф базарра, выставкайра, конкурса, килигунра шумудра тикрар хънатла низ чида! Газаф шаирри миграгъви рушариз мани лагъана.

Цууквер хразвай
Миграгъжуан руш,
Вилер газвай
Зирагъ - жаван руш, - чалар къхей шаир Шихнесир Къафланова Миграгърин устад рушариз бахшнавай, садавайни тикрариз тежедай хътин хуси лишан алай гимн яратмишина.

Эхъ, миграгъви рушар гъаларикай хважамжамар хразвай устлар я. Амма ина чун чипкай икъван гагъда раҳун тавур маса устадарин ава. Миграгъай акъатнавай пешекар художник - дишегълидихъ, виликдай газаф йисара гамарин фабрикадин директорвал авур ШЕРИФОВ Сеферберген руш ЮСУФОВА Ларисадин яратмишунрихъ галаз зун фадлай таниш я. Адан саки 40 йисуз Махачкъаладин М.Жемалан тварунрихъ галай художественный училищеда къвалахзава, гамар хрунай, парчадал нехишар акъудунай, гъаларикай ва я парчадикай гуърчег затлар гъазурнай тарсар гузва. Яни чи халкъдин къадим сеняткарвилерал, гъилин-туплун нехишрал, гуърчег затларан чан хизва.

Ингъе чна адан са шумуд шикил и чинани чапнава. "Тафт гъилевай билбил" - шикил гъаларикай хранва, ада гобелен лугъузва. Гамунилай тафаватлу яз, шикилдихъ акъатнавай чичл авач, ам парча хъиз хранва. Рамкада аваз, ада цлар, еке залар гуърчегарда. Гобелен арадал гъидалди вилик художникиди картондал ва я яцла лацу чарчел къелемдалди а шикил чуугазва, яни образ яратмишзана. Ахпа анжак а образ гъаларин къумекдалди парчада тавазва, яни гъахътин парча хразва. Кваквар, чунар гъисабиз въя, шикилдиз килигиз, адав гекъигиз, са шумуд рангуникай ибарат къамат, сүрет, пейзаж арадал гъизва.

Шивцин пурариз вегъедай егъерча

Гобелен хразвай художник са шумуд пешедин сагъиб я. Ам композиция түккүрзавайди, шикил чуугазваиди (живописец, график), адан техники, технологи я. Рикъин гъиссер, ниятар и художники неинки са рангаралди, гъаларалди, гъакъ къаматралдини, сүретралдини, шейралдини, жуърба-журъе лишанралдини къалурзана. "Тафт гъилевай билбилни" чи манийрин устадиз бахшнавай ядигар я. Тафт гъилеваз, адет яз, чи дидейри, чехи вахари къвализ свас атун тебрица. И шикилни гъа макъамдин шагъид я.

Ингъе художникиди гъаларикай хранвай маса шикилар-гобеленар: "Лезгинка къуль", "Дагъдин хуърун акунар", "Булахдал свас акъуднава", "Сусан сандужин паяр" ва масабур... И шикилра художникиди чи халкъдин руъгъ, ацу-къун-къарағын, чи адетар, чи девлетар

квекай ибарат ятла, гъабур къалурзана. Гъар са шикил яргъалди зегъмет чуугунвай, зурба руъя авай ядигар я. Абуру гъыхтин тавхана хъайтлани гуърчегарда, аниз чи дагъдин тъбиат, михъи гъава, къуйлайвал, къенивал гъида.

Мад са ядигар, ада макромэ луғузва. Им михъи ипекдин гъаларикай хранвай, рикълай ва я дакъардай вегъедай перде я. Адан гъар са чун хранвай киф, зунжур хътиндя я. Санлай и ядигарди чи рикъел гатфарин лацу марф гъизва. Рикъ шадарзана. Икъл хранвай маса затларни тъмил гъалтда. Месела, са вахтара чи рушари лампайрал вегъедай абажуар, кроватрин къилерилай вегъедай къирер, налчайрин къерхра твадай цилихар, столрап вегъедай суфраяр, ягълухрин къерхра твадай гиширап ва маса затлар храдай. Куъгъне вахтара ибур вири сусарин жигъизар язи гъазурдай. Ихътин алакъунар гъульз физвай гъар са рушашъ чарасуз хъун герек тир.

Рушари, сусари итимиз тенбек твадай кисеяр храдай. Ибурни гобелендин ва я макромэдин са жуъре я. Алай вахтунда хейлин папарив гъаларикай хранвай пул твадай кисеяр, къватияр, се-бетар, сумкяр ва я маса затлар газаф аквада. Ибурни макромэдин жуъреяр я. Ларисади тарс гузай отделенида келзазай рушари и вири затлар хразва.

Макромэдин жуърейрик чи рушарини сусари виликрай хразхай шаларин цилир, перемирин хивер, валчагърин безмезяр ва маса затларни акатзана. Алай вахтундани ахътин нехишривди чи сусарини рушари перемарни, жигетарни, пальтоярни, маса затларни безетмишзана. Яни искусство рекъидай ирстуш. Кланза-вайди адал ашукъ хъун, адан сирер чириун я.

Ингъе Ларисади хранвай маса ядигар. Им дишегълийри къульнуузы вегъена къекъведай

Хранвай чанта - рушарин bezek

хранвай чанта я. Инаи гъам гобелендикай, гъам макромэдикай менфят къадим вири къадим вахтарай атанвайбур, чи намусдин михъивал, краин паквал лишанамишзавайбур я. Шивцин пурариз вегъедай егъерчин нехишар куъгъне птицир, заклариз, туплариз, къубайриз ухшар я. Гъар сада са ният, са хиял лишанамишзана. Абуру чи рикъел виликрай чи сусарин вугуз хъайи хранвай тапракрин нехишарни гъизва. Суса цийи къвализ къуйлайвилх галаз ацлаивални тухун герек я. Мегер ибур гъвечи метлебдин лишанар яни!

Илимдинни техникадин революцияди чи рушарин рикъелай ихътин сеняткарвилер саки вири алудна. Гила гиширап храдай тек-тукъ инсан аквада. Амма чи халкъдин къадим нехишар, рульдин девлетар ачуҳарзавай сеняткарвилер кваҳуни чун девлетлугъириз. Художник Ларисади а нехишриз, гузел затлариз цийи умумър хузва.

"Тафт гъилевай билбил"

Чаз чи мектебрин, аялрин бахчайрин, яратмишунрин квилерин сагъибрини Ларисади тарс гузай отларин тэкрибадикай, яратмишунрикай менфят къачунайтла кланзай, вучиз лагъайтла и искусства чи руъя, чи ацу-къун-къарағынин адетар, чи миллилар ава, лезги чилин ни къвеэза!

Ларисади Сефербергеновна, чна винидихъ къейднавайвал, пешекар художник, РФдин художникрин Союздин член я. Ада Москвадин высший художественно-промышленный училище агалкъунралди кутягъана. Гъеле гъа вахтара (1973-йис) ада жегыл художникрин выставкайра иштиракна. Гилани Дағъустанда ва Россиядин Кыблепатан регионада кылы фейз газаф конкурса адан яратмишунриз чка гана. Иллаки "Булахдал гуършар" сериядин шикилри - гобелени чиел фикир желем.

Ларисади Сефербергеновна, чна винидихъ къейднавайвал, пешекар художник, РФдин художникрин Союздин член я. Ада Москвадин высший художественно-промышленный училище агалкъунралди кутягъана. Гъеле гъа вахтара (1973-йис) ада жегыл художникрин выставкайра иштиракна. Гилани Дағъустанда ва Россиядин Кыблепатан регионада кылы фейз газаф конкурса адан яратмишунриз чка гана. Иллаки "Булахдал гуършар" сериядин шикилри - гобелени чиел фикир желем.

Миграгъви рушан - магъир устаддин яръал йисарин яратмишунрин дурумлугъириз бада фенвач. Цийи йисан вилик чири хъайвал, художникиз чи Республикаин Кызил Указдалди "Дағъустан Республикаин культурадин лайхху работни" лагъай түрмөтдин тъвар ганва. Цийи йисан нумрада чна адан тъварцихъ табрицин чаларни рекъе тунай.

И сеферда 8-Мартдин сувар мубарак авунихъ галаз сад хъиз, чаз чи чехи рушашъ-чехи художникдикай мадни къетлен агалкъунар къана кланзава. Деклени, чи милли къадим нехишрал чан хидай устадар газаф жен.

Аялриз алади

Нариман ИБРАГИМОВ

РЬадим девирдин философи тестикъарнай: "Эгер улькведин дерничияр кубутбур ятла, халкъдал гүрчег, къешенг партални жедач, хърабранар писбур ятла, инсанри тъямсуз фу нена. Эгер государствода авай муаллимар усалбур, пешекарсузбур ятла, адах гележег жедач".

Дугъриданни, и гафарихъ еке метлеб ава. Советрин девирда аялтазай неслилдиз чирвилер, пешекарвал гузвой күрүлүш дүньяда лап хъсанди яз гысабазавайди тир. Гилани чаз аквазваивал, са бязи гъалатлар ахъайзаватлани, гъукуматди образованидиз көтөлөн фикир гузва. И делилдини са кардин гъакындай шагырдвалзана: чи ульквединхъ вижевай гележег жеда, вучиз лагъайтла, мажибар лап гъвчебур хъунизни килиг тавуна, образованидиз идара бажарагълу, пешедал, аялрал рикл алай, везифайрив яратмишдай тегъерда эгечизавай ва тежрибалу муаллими зегьмет чуғазва. Ахътинбуруй сад Махачкъала шегъердин 29-нумрадин юкъван школадин къилин категория авай муаллим **АГЫМЕДОВА Зумруд Абдулсаламовна**.

Къуншидал алай къвалера яшамиш жезвайди тиртлани, заз Зумруд Абдулсаламовна чидачир. Хтул школадиз фидай вахт хъайила, къвалинбурку гъулгъула акатна. Виликдай гыкти тир? Школадин векилар къвалба-къвал къеъкъедай, школадиз фидай яш жезвайбурун сиягъар түккүрдай ва 1-сентябрдиз шаддакас бала школадизин реке твадай. Гила диде-бубаяр школадиз фена, аядлин месэла гъялна кланзана.

Рушни къведра школадиз фена, амма Руслан сиягъда тваз хъанач. Гыа идан патахъай къвале раҳунарни жезвай. Эхир зун фена школадиз. "Хтул Зумруд Абдулсаламовнадин классдин сиягъдик кутун лазим я, вучиз лагъайтла, ам тарифлу муаллим я", - тагъымарнай зун руша. Зумруд Абдулсаламовнадин тваз къунмазди "Жедач, жедач, адан классдиз нормадилай артух аяларни къхенва", - лагъана гъвчели класирин завучди. "Сад, зи хтулни, гыа алавабурук акат хъувурай", - къулухъ чуғунач зани. Касди хиве къуна: "Завай жедач, директордин патав вач".

Күррелди, кар түккүвена ва заз яваш-явш Зумруд Абдулсаламовна гъихътин пешекар муаллим, регъимли, аялрихъ, диде-бубайрихъ галаз хуш рафтаралзавай инсан ятла чир хъана.

Лугъун лазим я хъи, вичин умъурдин кеспидин иеси хъун патал Зумруд Агымедовади хейлин манийвилерни алудна. Алатай асиридин 90-йисарин сифте къилер тир. Жегъильрин арада тваз акъятнавай пешеяр авай: юрист, экономист, дуктур, финансист... Зумруд Агымедовадини экономикадин факультет хъяна ва анаг агалкъунралди күтъягыни авуна. Амма жегъиль руш, диде (ам 1992-йисуз гъульуз фенвай) гъавурда гъяна хъи, вичи гъалат ахъайна, экономика ам галачизни къили фида. 1997-йисуз пуд аялдин диде госпедуниверситетдин педагогикадин ва сифтеялан чирвилер гүнин методикадин факультетдик экечина, ам күтъягына ва и кар авунал ада гъамиша шадвалзана, вучиз лагъайтла адакай риклиз хүш, къвалихал ашкъидивди физвай пешедин иеси хъанва. Тарсариз гъазур хъунанди, чешнелудаказ тухунанди, хъсандин къелунанди, муаллимди тешкил-зайвай жуъреба-жүре мянрактара (аучух тарсар, сегъяр, утренникар, сиягътар, походар) иштиракунанди, аялри муаллимдиз авай чин къанивал къалурзана.

Дишеълийрин суварин вилик зун Зумруд Абдулсаламовнадин галаз гүрүшими хъана ва чна умъурдикай, къвалихадикай, муаллимар къеве твазвай месэлайрикай сүгъбетна.

- Фадлай гзафбурсуз чизвай кар я, инсан гзафни-гзаф ийфериз хазва ва кайнатда цийи гъед пайда жезва, - эгечин ихтилатдив Зумруд муаллим. - Зи гъед цава 1973-йисан 3-февралдиз къукъена.

Зи аялвал, жаванвал баҳтлу, къайтгъусуз шад лепейрик кваз аякъатна. Ди-

Заз Зумруд Абдулсаламовнади аялар цукъверив гекъигүн пара хуш хъана. Идан гъакындейни ада икльтузва:

- Нубатдин сеферда цийи аялрин десте къабулнавай сад лагъай классдиз фейила ва стоприхъ гъилера цукъвер аваз хъурrez, шаддиз ацукънавай бицекар акурла, зун гъейран жезва. Ни лугъуда, абур чеб цукъвер туш! Гъар сад къужаҳда къаз клан жеда. Муаллимдин къилин визифа заз чиз, вахт-вахтунда ем, яд гуз, гелкъвез, къелунин вахт күтъягдайлани, аялар гъа гүзел цукъвер яз амукъдайвал зегъмет чуғун я. Гъайиф хъи, сифтегъан классра къвалихазавай гъар са муаллимди тъя и кар къатлувач. Гъарай гуналди, чин чуруналди, къван хътина са гаф лугъуналди, киче кутуналди аялдиз неинки вич, гъакл школани тақанаэрзавай дүшүшшар түмил туш. Муаллимди гъа сифте тарсунилай аялдиз школадиз къведай ашкы артухар-на къланда.

Бузда къелдайла, са профессорди авур ихтилат за рикелай алудзавайди туш: "Вирида фикирзана, математика четин предмет я. Туш, эгер аялдиз бинедилай математикадин сирер дүзда-каз ачуҳиз чирайтла, ам виридалайни регъят тарсунис элкъведа".

Гъахъту гафар я. Къанини вад иисан тежрибади зунни чалахъарна. Сифтегъан классра аял ручка дүз къаз, гүрчегиздиз къхиз, учебникрив иесисивиледи эгечиз вердишар таврутла, адуз чирвал еке девлеттирид ачуҳариз алахъ таврутла, муаллимдин зегъметдихъ бегъем нетика жедач.

Къвалихдин юлдашри, классди, аялрин диде-бубайрини тестикъарзавайвал. Зумруд Абдулсаламовнадихъ аялриз тербия, чирвилер гүнин рекъяй вичин къайдаяр ава: гъар са аялдин ала-къун, бажарагъ чирун ва ам мадни ачуҳарун патал алахъун. Аялар патал неинки муаллим, гъакл дидени, герек вахтунда бубани алахъун лазим я...

Аялрин майилвилер чир хъайила, Зумруд Абдулсаламовнади абуруз школада ва патав гүвай искуствоирин школада кардик квай кружокриз, секцийриз фин тикилфазава. Икль, классдин чехи пай аялар манидаррин, къульдердайбурун, художникрин кружокра, дзюдодин, каратэдин секцийра машъгул жезва.

Гъелбетда, чи арада алай вахтунда къвалихдин къец гүвай месэлайрикайни ихтилат квантана. З.Агымедовади лагъайвал, абуруз къуль мажибари, күтъяг тежедай реформаярни, акатайвал түккүрзавай цийи программаярни, учебникралди бес къадарда таъминар тавунни, чаарин гъахъ-гысабар артух хъунни ва идахъ галаз алақъалу яз вахт акуъакъ тавунни, школадин материально-технический база усалди хъунни ақатзана. Ятлани муаллими зегъмет чуғазва, аялтазавай неслилдиз дүзгүн тербия, чирвилер гузва.

Зумруд Абдулсаламовнади, къушара луварал мягъем шарагар мукай акъудайвал, ци нубатдин къуд лагъай класс шегъредал акъудзава ва и кардал шадвалзана. Гыа са вахтунда 1-сентябрданди зур иис аматтани, адан классда чин аялар хъана кланзавай диде-бубайри нубатар къазава. Идани вичин пешедал, аялрал рикл алай муаллимди къачунвай дережадин, къазанмишнавай гүрьметдин гъакындай шағырдвалзана.

Марифат вини дөрежада...

Фазила АБАСОВА

Карл Маркса вичин девирда лагъанай: "Эгер квезди обществодин марифат чириз кланзатат, дишегълиди ана къунвай чкадиз килиг".

1960-йисар тир. Чун гъеле күргъне хүре амай. Къвалерики дарвал авайтлани, хизанар къалин тир. Ингье са хизанда апай, къари ва къве хчин хизанар яшамиш жезвай. Стхайрин сусарив хурух галай таза аялар гвай: садав - гада, мулькудад - руш. Түн-хъун са суфрадихъ галай, гъар сефердани фу нез ацуқтайла, апая къарицидиз тиқрардай: "Къари, эреккө велед гвайдан твэр къуна, адаа къве пай эциг". Къве пай гузвой сусавни са гъихътин ятлани ажайиб дамах жедач.

За школада муаллимвиле къвалихазавай сифте йисар тир. 10-классда урус чалай сочинение-экзамен къиле физвай. Экзамен къабулзавайди зун тир. И классда са "еке" касдин аялди патай атана къелзавай. Комиссиядик эсиллагыб квачир чи са муаллим и аялдиз хъсан къимет ягъунин къайгъуда авай. Гъатта адаа аялдин патав физ, адаа къумекарни гузвой. За зи наразивал малумарзавайтлани, муаллимди вичин къвалихазавай. Эхирни асистент муаллимди хабар къуна:

"Я стха, вун вучиз икъван и аялдин къайгъуда ава? Адан буба вич гына ава?"

Жавабди зун хълагъдай гаф жагъин тийиз туна.

- Ваз, - жаваб ганай ада, - а "еке" кас аялдин патахъай дишегълидин, яни зи, патав атана кланзани? И гаф лугъузавайди савадсуз кас тиртла, къайгъу авачир, амма и кас къилин образование авай муаллим тир. Зун кисна. Къе за и кисун зи еке тахсир тирди аннамишзаша.

Ингье чи обществодин марифат! Дишегъли гъатта инсанда къаз тақъазвай дүшүшшар чал түмилтвальзавач. Общественный чкайра виризаз чир хъсан кланзавай, малум тир къайдайрал газбиру амал ийизвач - Дишегълидин гүрьмет хъузвач.

"Бармак алай къванбур - итимар, лечек алайб дишегълияр туш". "Бармакдиз къимет гумир, акъулдиз къимет це". И мисалрай аквазвайвал, инсандин акъулдиз килигна къимет гун лазим я эхир! Бармакдиз барабар лечекар чахъ түмил авани мегер?

Дагъустан Республикадин Къилин грантдин конкурсада гъалиб хъай Советский хуруын СОШдин муаллим Каминат Усманова, ОМРдин рекъяй Мегъарамдхурун РЦБдин къилин дуктурдин заместитель Сефият Мирзэйясанова, Мегъарамдхурун юкъван школадин директор Гъурузат Къадирова, Къиличханрин хуруын юкъван школадин директор Мерзият Жаватова, Чепелрин юкъван школадин директор Иминат Хизриева - вири ибур Гилийрин хуруын рушар я - бармакрилай са къуналдини усал тушир лечекар.

Дидедилай багъя кас дүньядал алач, хъанач, я жедач. Адан зегъметдин и къил а къил авач, ам са къунивайнин эвэз ийиз жедач. "Диде Ватан", "Дидедин Чал", "Дидедин юрд" гафари Диде гафунин дережадин къакъанвал субутзана. Икъван багъя касдин - дидедин твэр вуж я? - Дишегъли! Вах стхадин жигер я лугъуда. Стхадин жигердин-вахан твэр вуж я? - Дишегъли!

Умъурдин юлдаш умъурдин цукъ я лугъуда. Ам вири умъурда вахъ галаз сад хъиз ви шадвилерни пашманилэр пайзайвал кас я. Ам къвалин чимивални экуваль хуъзвай къул, гүзелвилини руъйдин миҳъивилин чешме я. Ихътин къвалин чимивални экуваль хуъзвай умъурдин юлдашдин твэр вуж я? - Дишегъли!

Дуньядал виридалайни багъя багърияр-диде, вах, умъурдин юлдаш - Дишегъли жувалай агъада аваз гысабазавайдаз инсан я лугъуз жедани? - Бажагъат.

Вири девирда дишегълияр къвалин къул, чимивални экуваль хуъзвайбур, камаллувилин, сабурлувилин, гүзелвилин, руъйдин чехивилин чешмеше яр яз машъур хъанва. Төбиатди дишегълидин хиве виридалайни важибул везифа - инсаниятдин умъур давамарун тунва. Гыа и рекъиз килигна, Дишегъли икрам авуниз лайхху тушни мегер? Аданал хуын, инсаниятдин умъур давамарун патал дишегълияр хууь. Дишегълийрин пак тир твэрциз гүрьмет ая.

Къуй чи обществодин марифат вини дережада хъурай - къун гъамиша инсаниятдин къуватту паюнин гъилерал хъурай!

Къадим Юсуфован 85 йис Умурдин рекъер-гелер

Алаудин ГЬАМИДОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин
лайихлу работник

Гэр сеферда Даггосуниверситетдин филологиян факультет галай патахъ ақтала, зи фикир адсан патав гвай квалерин цлал алкүрнавай мармардин къванци ва адал авунвай къинри желбда. “И квалиера государственный ва общественный машгүр деятель, Россиян Federациядин лайихлу муаллим, тарихдин илимрин доктор, хейлин орденрин ва медалрин сагыб Рамазан Юсуфович Юсуфов яшамиш хъана”. И келимаяр келайла, ви-перикай Сулейман-Стальский райондин Уллу Гөтегъерин хуър ва аның акъятнавай къегъал рухваляр карагда.

А бурукай сад къенин зи сүгъбет-динигит, за винидихъ вичин тъвар ажынвай Рамазан Юсуфовичан хва, вичин яргъал ийсара къенепатан краин органра гъакъисагъивиледи къуллугъ авур **Къадим Рамазанович Юсуфов** я.

Къадим Грозный шефъерда (Рамазана 1933-1936-ийсара гъа шефъерда Высший коммунистический школада келзай) чалал атана, 4-класс Махачкаладин 2-нумрадин школада ақалттарна. Юкъван умуми образование жаванди Къасумхурел къачуна. Келдай ийсара Къадим амай аялрикай хкатна чир жезвай. Лап хъсандин келзайвилляя ва общественный умурда активиледи иштиракзайвилляя, адсан шикил гъамиша школадин Гъурьметдин доскада жедай.

Жавандихъ гъвеччи чавалай военный ва юрист хъунин къаст авай. Гъа са вахтунда адас чилел зегъмет чуvgазни гзаф къандай, югъди пер гваз баъзда, сала же-дай. Гъавилия даҳдиз адакай хуърун майишатдин пешекар хъана кланзай.

Ингье акулбалуғвилил аттестат къачур жаван, са артух ашкыи авачиз, Москвадин Тимиризеван тварунихъ галай хуърун майишатдин академиядиз гъахъаза. Са варз, къве варз, ва-аъ, гыч гъяз къвезвач. Тарсарилай гъульбуниз МГУ-дин гъави-трихъ физ хъана. Юристилин пеше рикъяи акъатзачир. Ам элкъвена Махачкала-диз хъквэза. Ина пединститутдин тарихдин факультетдин 1-курс ақалттарай же-гъил мад Москвадиз рекъе гъатзана ва ада М.В.Ломоносован тварунихъ галай МГУ-дин юрфакдиз агалкъунралди имтигъанар вахкуза, вичин рикъ алай факультетдин студент жезва.

Келунра зайдивал авунач. Общественный умурдан активвал къалурна. Жуъреба-жуъре кружокра иштиракиз, университетда къиле физзай илимдинни тежибадин конференцийрал метлеблу докладар гваз экъечиз хъана...

Буз ақалттардай вахт алуқана. Адес хъанвайвал, жегъил пешекар тъарма сад-саниз рекъе твадай девирар тир. Гележедин юристин - комсомолин са десте, гъа жергедай яз Къ.Юсуфович Яръал тир Рагъэччайдай патас фидай ашкыи авайди къалурзай эвер гваз экъечина. Бирдан Къадимас деканатдай эвер гузва ва Дагъустандин Министррин Советдай атанвай махсус чар къалурзана. Ана “Чи кадрияр чиниз рапхурун талабзана” лагъана къиенвай. Гъа икъ, жегъил пешекар хайи ватандиз хъквэза. Республикадин руководстводи ам жавабдар къалахал - КГБ-диз рекъе твазва. Сифтедай, лагъудайвал, вольнонаемный яз, ахпа - оперативный ва силишивилин къуллугърал.

Къалах гзаф авай, четин вахтар тир. Са тахсирни квачир инсанар яна къейи, ватандин душманар я лагъана, концлагерра хайи инсанрилай къарагъаар уголовный делойриз килиг хъувана, закондихъ галаз къадайвал, абур гъахъдиз ах-къудна кланзай. Им регъят къалах ту-

шири. Вахтар гзаф алатнавай, дикъетдивди туб экъуърна кланзай.

Сир туш, тарихдай ақваззайвал, недай бегъем фу авачирбүрни, кулакар я лагъуз, сүргүнзай. Инсанар, фейи падни чир хъжен тийиз, рекъизвай. 1934-1937-ийсара гъа икъ телек хъайбурун къадар 950 агъзурдав агақъаза. Лагерра инсанар, гъалдай фена, бязи азарар себеб яз рекъизвай. Дустағъханайра авай режим гъадалайни фейиди тир - 25 касдиз тайинарнавай камерайра 140, центрайривай яргъа авай шефъерра репрессийрин кызын вахтунда са касдин камерада 18 касдив агақъана дустағъа ауқъаравай. Шарттар эхиз тежедай хътинбур тир, къанай алуқдай пекерилай гъейри, мад партал гузачир, тұурикай раҳунни гerek къевзачир. Фу-ядни бегъем гъатзачир.

И.Сталин къейидалай гульбуниз тади гъалда уголовный статьяйрай дустағънавайбуруз менефис малумарнай. И кардин гъакъиндай Указдал къул 1953-ийсан 27-мартдин СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Председатель К.Е.Ворощилова чуғунай.

» Гъина гульбуниз амуқъазай отдел аватла, Къ.Юсуфов гъанис рекъе тун адет хъанвай. Ингье РД-дин МВД-дин 5-отделди “къеци” ийизвай. Ани начальниквиле Къадим Рамазанович тайинарна. И коллективин къалахдин нетижайриз килигна, отделдиз 1982-ийсуз Союзда 1-чка ганай.

Ватандин Чехи дияведен ийсар рикъел хъваш. Гъиқъван инсанар есирда гъатна, гъиқъванбуру лагерра ийсар ақыдна. Къурдув агатна, цидини куда лагъудайвал, гъакъыктадани, Ватан маса гайбурухъ, немсериз майилвал авурбурухъ галаз санал чипк са тахсирни квачир ағзурралди инсанар къалабурухик ақатна. Хейлин ийсар алатайла, “гунага квайдини, квачирди” чирун регъят кар яни бес?! Винидихъ лагъайвал, гъахъни баттүл чирун, галқидай са жизви къаванни себеб жағырун патал чекистри йикъар-ийфер, варца, ийсар ақыдна. Цудралди, вишералди инсанар гъахъсуздаказ тахсирлу авурди субут хъувуна. Чеб аматчани, тъварар михъи хъувуна. Репрессийрик ақатайтур гъахъдиз ақыд хъувун, абурун бағырияр, неслипарат патал гъиқъван шад жедай кар я!..

1973-йис. КПСС-дин Дагъустандин обкомдин бүроридин къаардалди, Къадим Рамазанович ДАССР-дин МВД-дин БХСС-дин отделдин начальниквиле тайинарзана. Юристилин тежиба хъанвайтана, цийи чикда цийи истемишунар авай. Социализмдин хусиятдиз гъил яргъи ийизвайбурухъ, ришветбазрихъ, алверчирихъ галаз женг чуғуна кланзай. Чуғунни авуна касди. А

йисара Дагпотребсоюздин, Дагвинодин, алишверишидин ва хуърун майишатдин министерствойра еке чунынхунар, вара-зара авунин, тақъатар хуси нефс патал серф авунин дүшүшшар дүздал акъудна.

Ногъайдин заготконторада кимивилериз рехъ гузвайдакай, хусиятдиз гъил яргъи ийизвайдан гъакъиндай атай малуматдин бинедаллаз ахтармишунар къиле тухвана. А идарада къалахазавай ният чуру касри, сар вахкузтайбур алдатмишналди, 1 миллион манатдив агақъана пул чин нефсиниз серфнавай. Ахтин депил а вахтунда Союзда хъанвайди тушир. И месэла гъатта КПСС-дин ЦК-дин Политбюродал гъялнай. Судди тахсиркар Наталиев гуълламишунин приговор ақъуднай. А дестедин мұнкы иштиракчиярни яргъал ийсара дустағънай.

Казбек райондин заготконторадин къуллугъириз, авачир метяғын квантанцияр къиз, пул незвай. Икъ 150 агъзур манат пул тъурбүр дүздал ақыдна, суддин вилик ақъвазарна...

Милициядин полковник Къ.Юсуфов къиле ақъвазнавай отдел а вахтунда СССР-дин МВД-да хъсанбуруй яз гъисабзай.

Гъина гульбуниз амуқъазай отдел аватла, Къ.Юсуфов гъанис рекъе тун адет хъанвай. Ингье РД-дин МВД-дин 5-отделди “къеци” ийизвай. Ани начальниквиле Къадим Рамазанович тайинарна. Шартналди кар атана, мажбуридаказ къалахиз тазвай 2000 кас дустағърин къилел алай коллективдин къалахдин нетижайриз килигна, отделдиз 1982-ийсуз Союзда 1-чка ганай.

1984-ийсуз отставкадиз экъечай милициядин полковник секиндиз ақъвазнавай. РД-дин МВД-дин ветеранрин Советдин член яз, ада вичин умурдин эхирдалди жегъиль несилизр вичин тежиба чириз ва тербия гуз хъана. Амма залан азарди адас и къалах яргъалди тухуз тунч - 2010-ийсуз 78 ийсан яшда аваз ам разгыметдиз фена.

Ветерандин гъакъисагъ зегъметдиз лайихлу къимет ганава: “За трудовую доблесть”, “За безупречную службу” (вири -

пуд дережадинни), В.И.Ленинан 100 ийс тамам хъуниз талукъ, гъакъни маса медалар, СССР-дин КГБ-дин тъурметдин грамота (пуд), ДАССР-дин МВД-дин тъурметдин грамота (пуд) ва икъ мад.

И шабабырх (награда) галаз зун разгъметлудал чан аламас таниш хъанай. А вахтунда за “1950-МГУ им.Ломоносова 1955” вузда келдай ийсар къалурзавай ши-килрин винетка ва айнани Къ.Юсуфова галаз санал М.Горбачеван шикил ақунай.

Къадим Рамазановича М.Горбачевахъ галаз са курсуна къелна, вузни санал ақалттарна. Бесүн М.Горбачевакай ерли раҳадач хъи, лагъанай за разгъметлудаз.

- Эхъ, сана къелна. Ам чаз а вахтара гъакълан Миша тир. Адакай Генсек хъана. Ада улькве чукъурна, вич чехи дере-жайрив ағакъарай партия маса гана. Гъавилия за адас тъвар къаз кланзавач, жа-ваб ганай чехи ватанпересди.

Къадим Рамазановичан хайи югъ - 85 ийсан юбилей 8-Мартдин суварал ақалтнаса. Разгъметлудан умурдин юлдаш Зара Агъабеговнадини къвет-хөвэр - стхаяр тир Сергеяни Руслана, хтулри буба рикъел хъана, дидедиз 8-Мартдин сувар тебрикна...

Луту ракъара гъатна

Гъазурайди - Н.РАШИДОВ

Дагъустан Республикадин прокуратурадин сайтди хабар гузайвал, Махачкала шефъердин прокуратуради луту Али Абасов тахсирлу ийизвай уголовный дело тестикъарнава.

Нефсини къилел тегъидайди авач. Ингье меркездин ағали А.Абасоваз луту-путувиленді пул къазанмишиз клан хъана. Ада вич къайдаяр хуъдай органрин жавабдар къуллугъчи я лагъана (къайдаяр хуъдай органрихъ галаз са алақъани авачиртәни) 3 касдивай, Махачкалада авай Россиядин УМВД-дин ППСП-дин (патрульно-постовая служба полиции) полкуна къалахал эзигда лагъана, са миллион манат пул къачуна.

Гъарамзададиз а пул иливнай. Ам РФ-дин УК-дин 159-статьядин 3-поюнал (путу-путувиленді авуналди, чехи зиян гуна) асаслы яз тахсирлу ийизвай. Уголовный дело Махачкала шефъердин Советский райондин суддиз рекъе тунва. Адас къедай жаза судди гуда.

Жерме - бюджетдин гъисабдай

Малум тирвал, 2014-ийсуз Роспотребнадзордин ТУ-ди (территориальное управление) Казмаулахурын Советдин къил, санитариядинни эпидемиологиян нормаяр ва къайдаяр чурунис килигна, административный рекъяй жавабдарвилиз чуғун яз, РФ-дин КоАП-дин 6,8-статьядин бинедаллаз жерме авунай. Ада лагъайтла, жермендин пул бюджетдин тақъатрин гъисабдай вахканай.

Хасавюрт шефъердин прокурорди коррупциядиз акси законодательстводал амал ийизвай гъалар ахтармишайла, чуру кар дүздал ақъатна. И дүшүшшиздиз килигна прокуратуради ахтармишай материал уголовный рекъяй жавабдарвилиз чуғун кар силисдин органдыз рекъе тунва. Абура ахтармишайдалай гульбуниз хуърун къилелай РФ-дин УК-дин 160-статьядин пуд лагъай паюнин бинедаллаз (присвоение или растрата) уголовный дело къарагъарнава.

Уголовный дело тухузай гъал шефъердин прокуратуради вичин гульчывилик кутунва.

Къуллугъдикай менфят къачуна

Интернетдиз РФ-дин МВД-дин Махачкалада авай Управленидин Советский райондин полициядин отделдин къуллугъчияр аниз ханвай са ағалидив эгечізай төрдикай, къуллугъдикай менфят къачуна, ийизвай веңкы рафтарвилек видеоматериал ақъатнавай.

Меркездин Советский райондин прокуратуради и месэла фикир тағана тунч, ахтармишай.

Тайин хъанвайвал, алай ийсан январдин вакыра полициядин къуллугъчияри райотделдиз са шефъерэгълии законсуздаказ хана. Ахпа адас гужар ийиз, и вай я маса тахсиркарвилек авурди хиве къун истемишиз хъана.

И къалах инкар (отказ) авурла, абура и ағали, иниз хкунин са себебни къалур та-вунна, я са документни түккүль тавуна, административный къайдаяр чурайбур ацу-къаразавай къалахерикай санис тухвана.

Гульбунин юкъуз полициядин къуллугъчияри шефъерэгълиидив, кичерар гуналди, тахсиркарвал авунвайди хиве къаз тунча ва адайлай законсуздаказ уголовный дело къарагъарна.

И дүшүшшиздиз килигна, ахтармишай материал прокуратуради месэладиз дүз килигүн патал силисдин органдыз рекъе тунва. Материализ килигай силисдин органдыз РФ-дин УК-дин 303-статьядин ва 286-статьядин 3-паюнин “а” пунктунал бинеламиш хъана, уголовный дело къарагъарна, силис тухузва.

Силис тухузай гъал прокуратуради вичин гульчывилик кутунва.

Йисан нетижаяр къуна

ЧИ КОРР.

Ийкъара РД-дин хурун майшатдин ва недай сүрсөтдин министерстводи Дагъустан Республикадин агропромышленный комплексда 2016-йисуз авур къалахдин нетижаяр къуна.

Мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Билал Омарова, хурун майшатдин ва недай сүрсөтдин министр Мусафенди Велимурадова, адсан заместителери, министерстводин пешекарри, гъакъни РД-дин ветеринариядин комитетдин, Дагъустан Республикада авай Россельхозцентрдин, хурун майшатдихъ галас алакъалу маса идарайрин руководителри, районрин хурун майшатдин управленийрин начальники иштирака.

Билал Омарова къейд авурвал, Россиядин лапагрин ва цегъерин сүүрүдин 20,5 процент ва маларин нехирдин тахминан 5 процент, улквела гъасилзай майвайрин 7,6 процент, емишрин 4 процент ва ципицрин санлай къачур къадардин пудан са пай Дагъустандал гъалтзана.

Алатай йисуз республикадин АПК вилик тухунин карда хъсан патахъ дегишилдер хъанва. Ада къейд авурвал, 2016-йисан нетижайри республикадин АПК инвестицияр жеп авунин жигъетдай къешенгди хъанвайдакай шагъидвалзана.

Мусафенди Велимурадова сүльбет авурвал, 2016-йисуз Дагъустан Республика еримлу авунин кар алай "Нетижалу АПК" проектдин сергъятра авай 61 мярекат къиле тухуз алакъанва. Тахминан 10 агъзур гектар чилел дигидай системаяр цийикла тукъуру хъувунва, хурун майшатда ишлемишун патал алава тир 12,3 агъзур гектар чил желбнава, цадай чилерин къадар 354 агъзур гектардив агаъдади артухарнава - эхиримжи пудайисан вахтунда икъван члавалди менфят къачун тийиз хъай 10 агъзурдалай артух къульгъевар хурун майшатда ишлемишиз башламиш хъувунва.

2016-йисуз 1626 гектар цийи багълар кутунва, гъа жергедай яз фад бегъердал къведжай журединбур - 400,9 гектар. 12 гектар чилел емишрин къелемрин питомник кутунин къалахар авунва, 1865 гектар чилел цийи узъумлухар кутунва.

Санлай къачурла, 40 гектардилай артух майданда теплицяр ишлемишиз башламишнава (республикада вири санлай 182,6 гектар теплицяра кардик ква). Къарабудахкент райондин Уллубийаудин майвачийрин зегъмет министриди къетендаказ къейдана: 2016-йисуз абуру, санлай къачурла 12 гектардин майданда теплицяра эцигнава.

Мярекатдал къейд авурвал, СПоК "Мир" проектдин сергъятра аваз Дагъустандин Огни шеърда - 8, Шамил райондин Цийи Урада хууре "Багъманчи" КФХ-ди 5 агъзур тонн емишар хуъз жедай гъамбархана эцигунин къалахар кутягъанва.

Гъакъни 1260 мал патал фикирда къунвай малдарвилин 10 ферма, какаяр хадай 62 агъзур верч ва тукъун патал хуъдай 65 агъзур бройлер хуъз жедай обьектар эцигунин ва цийикла тукъуру хъувунин къалахар кутягъанва.

Йиса 40 агъзур тонн концентрироватнавай алафар гъазурдай 2 цех эцигнава, 11,1 агъзур лапаг ва цегъ къукардай 6 майдан тукъурунава.

Министрдин докладда къейд авунвайвал, алатай йисуз республикада, санлай къачурла, суткада 500 лапагдин як гъасилдай 3 цех ва са сягда 900 вечерен як гъялдай 3 цех ишлемишиз вахканва. Йиса 1060 тонн нек гъялдай 4 цех тадаракламишнин къалахар къилиз акъуднава. "КФХ БозТоргай" ООО-ди Ногъай райондин Терекли-Мектеб хууре хъицикъар, хамар къабулдай ва гъялдай цех эцигнава.

"Нетижалу АПК" проектдин сергъятра аваз муниципальный тешкилатори халас санал республикадин агропромышленный комплексда инвестицийрин 154 проект умурдиз къучурмишава - санлай къачурла, 2,4 миллиард манатдин къимет авай абуру къалахдин цийи 1500 чка арадал гъидай мумкинвал гуда. Абурукай 40 проект къилиз акъудна кутягъанва.

Коллегиядал гъакъни Сулейман-Стальский райондин хурун майшатдин управленидин начальник Мегъамедзагыйд Бабаев, Мегъарамдхурун райондин УСХ-дин руководитель Къазиагъамед Букаров, Кызляр райондин УСХ-дин начальник Хайбула Мегъамедов, РД-дин ветеринариядин комитетдин председателдин сад лагъай заместитель Мегъамед Шапиев, РД-да авай Россельхозцентрдин руководителдин заместитель Сагитали Абдуразаков, Дагъустандин фермервиллин майшатрин ва хурун майшатдин кооперативрин ассоциациядин (АФОД) генеральный директор Мегъамед Абдурагъманов, "Дагагроснаб" ОАО-дин директор Чамсутин Мутаев ва са жерге маса майшатрин руководителр рахана.

Коллегиядал гъакъни гатфарин чуылдин къалахар къиле тухуниз гъазурвал акунин месэләяри къарагъарна ва 2017-йисуз тамамарун патал пландик кутунвай кратикай рахана.

Мярекат республикадин АПК-дин хилен зегъметчириз ва идарайрин пешекарриз Россиядин ва РД-дин хурун майшатдинни недай сүрсөтдин министерствоирин гъурметдин грамотаяр гуналди тамам хъана.

Мал-хеб хуън менфятлу я

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ата-бубайрилай инихъ яшишдин бине сеняктарвал тир малдарвални хипехъянвал артмишун патал, Дагъустандин маса район-ра хъиз, Ахцеъгъерин райондани къулагъ шарттар ава. Хъсан я, эхиримжи вахтунда месэладиз республикадин ва райондин руководстводини къетен фикир гузва. Икъи 2016-йисуз хизандин фермервиллин майшатар къвачел акъалдарунин кардиз 6 миллионни 145 агъзур манат пулдин грантар гана. Гъелбетда, грантрин къумекдихъ мульгътеж малдарар райондин руководстводин гъзвичилик кваз конкурсдин маҳсус комиссияди хъязава ва а пулдин такъатар тайин рекье ишлемишунални абуру гъзвичивалзана.

Росстатдин 2017-йисан 1-январдин делилралди, Ахцеъгъерин районда вири жуъредин майшатра санал 110 агъзур кульп (абурукай 84 агъзур - диде хипер) ва 20 агъзурни 800 ири карч алай (ацазвай малар - 11 агъзур) гъйванар ава. Малдарвиллинин хипехъянвиллин 86 майшатра (СПК, КФХ, ИП) 5304 къарамал (3092 кал) ва 92899 лапаг (77195 диде хипер) хъязава. 2016-йисуз абуру санлай 12 агъзурни 837 центнер як, 61 агъзурни 602 центнер нек ва 211 тонни 421 килограмм сар гъасилна. Майшатрин хуси иғтияжар таъминарайдалай гъльгъунийз амуқъязавай артухан сүрсөт абуру чадал ва республикадин базарра мульштерийриз маса гузва.

- Эхиримжи вахтунда районда, лугъудайвал, гъилер къакъажна рикъ газ къалахазавай фермервиллин майшатрин къадар артух, хъсан, - къейдзава Ахцеъгъерин УСХ-дин начальник, пешекар малдар Ар-

ген Гъажиева. - Ахтынбурукай яз за- вай Хинерин хуърий "Намус", "Восток" (председателар - Эльгар Сурхаев, Мамед Магъмудов), Луткунай "Артик" (председатель - Рафидин Сулейманов), Чепия - "Берекат" (председатель - Гъейбет Ризаев) СПК-рин, Ахцеъгъерин грантар къачунвай къилдин карчиря тир (ИП) Заира Муталибовадинни Эльмира Моллалиевдин ва масабурун тъварар къаз жеда. Месела, "Намус" СПК-да гъай-

зава, са артух хийир авачирвилляй жэгъилриз чандал гуж акъулдиз къланзаш, хурун майшатдин сүрсөтдада ва ам гъасилунал машъул ксарин зегъметдиз лайхилу тир къимет авач), дагълух хурун чада хе- мал хунал машъул ксаривай лайхилудаказ къил хуъз жезва.

Дагълух атүгъай шартара кульчири кипхъянвилелни малдарвиллел лезгияр дегъ заманайрилай машъул я. Адахъ галас сихдаказ

чи халкъдин яшайшни экономика, культуруни къанажаъ алакъалу я. Алай вахтунда экологиядин жигъетдай михъи сүрсөт иллаки къит хъанвайла (сир туш хъи, тукъвендай "порошокрикай" ийизвай нек, ниси, дуздъгъвер, шаклу рапаралди арадал гъизвай яланчи як маса къа- чун гъасилзавай сүрсөт инсанрин яшайш таъминарзавай, сагъламвал хуъзвай къилин месэладиз элкъвена. Гъавиля буйбайрилай атанвай малдарвилхъини хипехъянвилхъин хъсан гележег жедайдахъ чун инаниш я.

Экологиядин ѹис Чирвилер деринарун патал

Къагъриман ИБРАГИМОВ

1-мартиз Белиж поселокдин 1-нумрадин юкъван школада Экологиядин ѹисан сергъятра аваз Дербент районда къиле тухузвай брейн-ринг къугъунин зональный пай къиле фена.

Мярекатдин къилин макъсад аялриз экологиядин ва биологиядин рекъяй чирвилер деринарун, аялриз яратмишнин зигъин еримли авун, зигъиндин мумкинвилер ачухарун, экологиядин культурудин дережа хжакун тир.

Брейн-рингда Белиждин гимназиядин, поселокдин сад, къвед, пуд лагъай нумрайрин, гъакъни Белиж хурунин сад ва къвед лагъай нумрайрин юкъван школайрин команда дайри иштиракна.

Мярекатдин атай мугъманрин арада Дагъустан Республикадин тибиятдин ресурсрин ва экологиядин министридин заместитель Арслан Сайпулаев, Къиблепатан территориальный округа РД-дин Кылин патай тамам ихтиярар ганвай векилдин къумекчи Рустам Хидирбеков, Дербент райондин администрациядин туризмдин ва жеъильгин крарай отделдин начальник Рафил Гъажиагъамедов, экологиядин рекъяй къиблепатан районрин уртах

управленидин начальник Рамиз Велиев ва масабуру авай.

Аялриз мярекат тибиятнада ва къугъуна агалкъунар хуун алхашунади, А. Сайпулаева ақылтазай несил патал экология хуунин рекъе ихтибин мярекатар тухунихъ чехи вожибулвал авайди къейдна.

"Чун элкъвена къунвай тибиятдин гъава михъиз хуун, ам чиркинар та- вун, гъелбетда, чалайни аслу я. И къалахадин гъавурда гъикъван газф инсанар гъатиз хъайтла, гъакъван чун яшамиш жезвай чакаяр хъсан, гъурчег, чи сагъламвал миягъем жеда. Дербент район вич алай чакадалди, тибиятдалди газф гъузел я.

И тибиятдин гъузелвал хуун патал, къелемар цана, абурух гелкъвена, михъивилер хуъз, субботнира иштиракна къланда, - лагъана А. Сайпулаева.

Газа итижлудаказ къиле фейи къугъуна экологиядин ва биологиядин хилерай аялри чипхъ дерин чирвилер авайди къалурна.

Финалдиз поселокдин 3-нумрадин юкъван школадин команда ақытна ва ада брейн-ринг къугъунин муниципальный паюна иштиракдай путевка къазанмишна. Къвед ва пуд лагъай чакайриз Белиждин гимназиядин СОШ-дин командаляр лайхилу хъана.

Конкурсдиз

Чилин шардин къацу жигерар

ш.ШИХМУРАДОВ

ЭГЕР хиялдай тамариз сиягъат авун хайтла, фикирдиз сифтени-сифти чи хайи ерийра авай-бур, Самурдин там, ахга Урсатдин, гъакли Амазонкадин гегъенш тамар къведа. Тамар төбиатдин, биокуруулушдин асул пай я. ООН-дин делипради, Чилин шардин къураматдал тамари адан пудай са пай (38 млн. кв. км) къунва. Абурун са пай тропикрин тамар я. Россияда лагъайтла, тамар 8,5 млн. кв. км-дин майданра экля хъанва.

Чи республикада 424 агъзур гектарда тамар ава (8,4%). Виликрай абурун къадар гъам дагълара, гъам дульзенда, гъелбетда, гзаф тир. Инсандин гъерекатар себеб яз, тамари къунвай майданрин къадар къвердавай тимил хъанва.

Тамун къешенгвал, гъузелвал, лезет-лувал масад я. Аниз фейала, инсандин руьль тух жеда, ада вич азаддаказ, къулайдаказ гъиссда. Жигерри, хур ацана, михы, къезил, атиру нефес къачуда - инсанди вич цийи дульнядал акъалтай хъиз гъиссда, адак лувар акатда. Виле-риз аквазвай къван гуячегилерал, къетленвилерал жуяреба-жууре къушарин гъузел нағымайрин сесерни алава хъхъяйла, рикл къудгас, лув гуз къан жеда. Гъавилля шайри төбиатдиз, тарариз-тамариз гзаф гъузел шириар бахш авун, художники темягъ тир хътин шикилар чугун дульшудин кар туш. Писатель Леонид Леонова лагъайтла, 1953-йисуз пары итиж “Русский лес” роман чапдай акъудна. И эсер “Тамарин Гимн” я лагъайтла жеда -гъакъван бажарагълудаказ къхъенва касди. А ктаб къелиз башлами-шайла, гъилля вегъез къан жеда. Тамар-

тамарин роль лугъуз тежер къван зурбада я. Абуру гзаф метлебринбур хуунини и кардин гъакъндай шағыдвалзавачи бес: государстводин, қадин, къетлен, чилер хуунин, курортин, шегъеррин, карханайрин патарив къацу зонайрин, госзаповедникрин, эцигүнрин материалирин (ва икл мад) метлебринбур.

Тамар-тарар чиляй экъечизавай набатрикай асул жууре я. Чебни йаар жууре шартларилай аслу я: гъавадилай, чилерилай - нақъвадилай, винел патан къатнилай, инсандин гъерекатрилай, гъайванри зиян гунилай ва икл мад.

Тамари гъавадин къат умур патал гзаф герек тир кислороддалди девлетлу ийизва, нефес чугвадайлар, инсандин гъайванри, къвалахзаяй промышленностдин карханайри ахъязавай углероддин диоксид чиел чугвазва, гъакли төбиатда, гъавада яд датлана элкъуынин (круговорот) кардана еке роль къугъазава. Тарари, чиляй яд чугваз, ам къуззаза, съзмишзая, чиркерикай михыз, гъавадиз ахъязава - гъа икл гъавадик ламувал хъун артухарзана. Таму-тара чилик квай ятар винелди чугвазва, чилин винел патан къат бегъерлуди, “девлетлуди” ийизва, ам къумлухдиз элкъуынкай, гарари тухункай хъзваза. Чаз умурда аквазвайвал, тамар-тарар амачирла, вацларни, булахарни акваз-акваз къери, абуру яд тимил жеда.

ООН-дин сүрседдин ва хурун майишатдин рекъяй тешкилатдин докладда къейднавайвал, вири дульнядин майданда тамар хжатун йигин еришралди къиле физва: гъар йисуз 13 миллион гектарда. Цийи там лагъайтла, анжак ругуд гектарда арадал ххвазва. Месела, США-да ва маса улквейра виликрай тамар тарашибилелди, вагъшивилелди терг авуни ан-

хъи, тайин шартлара тамарин юкъва авай ва абурун патарив гвай никлерин майданда бегъерлувал еке я, гъинк лагъайтла, тарари чилера органический шейэр къватлава, пешерикай ва къурай, ханвай хилеприкай, тарарикай, ктлана, къук арадал къвезва. Тарарин дувурул минеральный шейэр чилин деринрай винел къутнлиз чугвазва. Чилин къеж агакъуниз, гъакли ам хуунини тамари екез таъсизава. Там квай чайра жив гејдади цфрадач, яргъалди амукуъда. Тамарин винел бугъ-пар, цифер арадал атун патал къулай шартлар жезва. Гъавилля тамарин винел, тар-там аваҷир гегъенш ачух чуылдилай тафаватлу яз, марф-жив гзаф къвада.

Чехи несилдин векилрин рикел аламайвал, Сталинан пятилеткайрин йисара гегъенш чуыллера тамун зулар кутнлиз еке фикир гузва. Им, гъелбетда, дульшудин кар тушири: а зулари никлер, чуыллар гарарикай хузыз, къеж яргъалди амукуънин къумекзаяв. Нетижада магъсуприн къақын бегъерар къаҷузвай. Улкведин гегъенш майданра, рекъерин къерхрани тамарин зулар арадал атани. Гъайиф хъи, И.Сталин къейидалай къулухъ и важибул кардикай рахун-лукъун амукуънин. Гзаф чайра а зулар хатнава, цийибур арадал хуникий фикирзамач. Гъавилля чуыллера йисан гзаф вахтара гарари агъавалзая, абуру чилин винел патан бегъерлу къат тухузва, чурзая. Чи республикадин дульзен зонадиз вил вегъетланы, там квай чайра лап тимил я, абуру вацларин къерхра, Къаякентдин, Падардинни Великентдин, Белиждин патарив ва инал-анал маса чайра аквада. Хасавюртдай Махачкъаладиз, аныни Дербентдиз, Белиждин къван дагъларин ценеривай гъульел къедалди тамарин зулар кутуртла, гарари агъавалун зайнфариз, къежер хъун артухариз, гъавани хъсанариз жедай. Элкъвена къунвай төбиат, багъри ерияр, тара, кул-кусар акуриз, хуун-имни ватанпересвал я.

Чи хуяр къачуртлани, чурапа тара, тамарин зулар кутнлиз фикир гузвач. Гзаф хуярерин гънейрай, дагъларин ценеривай, никлер хъархъун зурба тараар аквадайди тир. Гила абури къвердавай къери жезва - къурайдан, атлайдан чадал къелем аклур хъийизвач. Месела, чи вини хурунин (Кучунар) чурапа, никлер, виш йисарин шағыдар хъиз, хъархъун зурба тараар авайди тир: Селиман тар - Къелеч хъиреяр, Къагъир тар, Шагъэмиран тар, Сердеран тар, Незуран тар ва икл мад. Абурун пунаривай элкъвена цанар цайила, дувулирив къеж агакъзаяв, нетижада булдалди кърецар жедай. Гъайиф хъи, гила а никлер, чурапа баябан хъанва, дагъвияр эвичай дагълара яс гъатнава. Дагълар къецил хъайла, арандини бегъер гудач лугъур мисал авайди я. Дагъ арандин дамах я. Дагъларни хъвена къланда чна, аранни.

Инал ихтигин са къейдни ийиз къланзая. Чи районин бязи хуярра са хъсан адёт ава: вири жемят къватл хъана, герек тир аллатар, къени емишрин тараарин таза цуврцерни газа фена, чурапа, тамара авай чуру тазарик къени емиш тараарин түлар (почка) кутавза. Икл тараар, чурапа асул гъисабдай ичинни чуьхверин тараарин къадар артухариз жеда. Сувабни я, къевзмай несилри аферин лугъудай кар-адетни, вирибуруз хъсан чешнени. Им төбиат хъсанарунин, къени авунин рекъерикай сад я.

Ингье гъузел гатфар алуқзаява. Къепака тарари-тамари цийи либас алыкда. Гъар гатфариз, зулуз гъар сада са къелем цайитла, чи ерияр мадни гуячег, авадан жеда. Гъавилля и макъалани чехи писатель Л.Толстой гафаралди күтаягъин: “Бахт - им төбиатдихъ галаз санал хъун, ам акун, адахъ галаз рахун - лув къунун я”. Төбиат хуунин ва хъсанарунин къвалах чи виридан гъиле ава.

“http://gov.ru” сайтыдай

Дагъларин улкведа 424 агъзур гектарда тамар ава

тарар, къацу кул-кус къандайда абуру къадирлудаказ хъунни ийида. “Тамариз та-лук месэлайра, - хъенай Л.Леонова, къайгъусувал, рикл гвачирвал, бейтерефвал лазим туш. И чилел эбеди яшамиш жезвайди чи халкъ я”. Чехи писателди там халкъдин тербиячи, ада архавалзайди, халкъ, гъил алаз, вичин лувак хъзвайди яз гъисабзаявай. Икл, вичин романды ада чи улкведал чапхунчи душманри вегъе гъар сеферда ягъияр терг авунин карда тамари гъакли къумекнайтла, гъихътин роль къугъванайтла, лап хъсандин къхъенва (Иван Сусанинан игитвал, партизанин гъерекат ва икл мад). Куърлди, тамар Ватандин умудлу къагъримарнария лугъуз жеда.

Гъар жууре дарманрин хъчар, набаттар, емишрин тараар экъечизавай макан тирвийлини тамарин метлеблувал, мен-фялтувал лап екеди я. Инсан саълама-рунин, гъава михы авунин жигъетдай авай метлебдикай гъеле рахан тийин. Санлай төбиатда, вири инсаниятдин умурда

ра гегъенш майданра чилин винел патан къат терг хънал, дерин кълмар арадал атунал, чилик квай ятарин дережа агъз аватунал, булахар къурунал, санлай төбиатдин шартлар дегиш хънал гъана. Тамарин неинки чеб алай майданриз, гъакли патарив гвай чайриз, гъавадизине къез таъсизава. Тама вичин махсус микроклимат арадал къвеваза: гатуз ана, патарив гвай зегъемвал авай чайрилай та-фаватлу яз, серинвални ламувал, хъуль-түн вахтунда лагъайтла, са къадар чими, умун гъава жеда. Тамарин гъава, ламувал садлагъана дегиш хънин таъсирда, гарарин рехъ атлуда, абурун вилик пад къада, йигинвал явшарда. Икл, гарарикай ва төбиатдин маса завалрикай хуунин карда тараарихъ - тамарихъ зурба метлеб авайди фикирда къуна, къватлавай чайра, ацуқзаявай рекъерикай къерхра тараар цада. Чуыллар гарарикай хуун, никлер, мезрейра живедин къат амукун, гъавадик ва чилик ламувал кумукъун патал тамарин зулар кутнихъ еке метлеб ава. Сир туш

хъи, тайин шартлара тамарин юкъва авай ва абурун патарив гвай никлерин майданда бегъерлувал еке я, гъинк лагъайтла, тарари чилера органический шейэр къватлава, пешерикай ва къурай, ханвай хилеприкай, тарарикай, ктлана, къук арадал къвезва. Тарарин дувурул минеральный шейэр чилин деринрай винел къутнлиз чугвазва. Чилин къеж агакъуниз, гъакли ам хуунини тамари екез таъсизава. Там квай чайра жив гејдади цфрадач, яргъалди амукуъда. Тамарин винел бугъ-пар, цифер арадал атун патал къулай шартлар жезва. Гъавилля тамарин винел, тар-там аваҷир гегъенш ачух чуылдилай тафаватлу яз, марф-жив гзаф къвада.

Чехи несилдин векилрин рикел аламайвал, Сталинан пятилеткайрин йисара гегъенш чуыллера тамун зулар кутнлиз еке фикир гузва. Им, гъелбетда, дульшудин кар тушири: а зулари никлер, чуыллар гарарикай хузыз, къеж яргъалди амукуънин къумекзаяв. Нетижада магъсуприн къақын бегъерар къаҷузвай. Улкведин гегъенш майданра, рекъерин къерхрани тамарин зулар арадал атани. Гъайиф хъи, И.Сталин къейидалай къулухъ и важибул кардикай рахун-лукъун амукуънин. Гзаф чайра а зулар хатнава, цийибур арадал хуникий фикирзамач. Гъавилля чуыллера йисан гзаф вахтара гарари агъавалзая, абуру чилин винел патан бегъерлу къат тухузва, чурзая. Чи республикадин дульзен зонадиз вил вегъетланы, там квай чайра лап тимил я, абуру вацларин къерхра, Къаякентдин, Падардинни Великентдин, Белиждин патарив ва инал-анал маса чайра аквада. Хасавюртдай Махачкъаладиз, аныни Дербентдиз, Белиждин къван дагъларин ценеривай гъульел къедалди тамарин зулар кутуртла, гарари агъавалун зайнфариз, къежер хъун артухариз, гъавани хъсанариз жедай. Элкъвена къунвай төбиат, багъри ерияр, тара, кул-кусар акуриз, хуун-имни ватанпересвал я.

Чи хуяр къачуртлани, чурапа тара, тамарин зулар кутнлиз фикир гузвач. Гзаф хуярерин гънейрай, дагъларин ценеривай, никлер хъархъун зурба тараар аквадайди тир. Гила абури къвердавай къери жезва - къурайдан, атлайдан чадал къелем аклур хъийизвач. Месела, чи вини хурунин (Кучунар) чурапа, никлер, виш йисарин шағыдар хъиз, хъархъун зурба тараар авайди тир: Селиман тар - Къелеч хъиреяр, Къагъир тар, Шагъэмиран тар, Сердеран тар, Незуран тар ва икл мад. Абурун пунаривай элкъвена цанар цайила, дувулирив къеж агакъзаяв, нетижада булдалди кърецар жедай. Гъайиф хъи, гила а никлер, чурапа баябан хъанва, дагъвияр эвичай дагълара яс гъатнава. Дагълар къецил хъайла, арандини бегъер гудач лугъур мисал авайди я. Дагъ арандин дамах я. Дагъларни хъвена къланда чна, аранни.

Инал ихтигин са къейдни ийиз къланзая. Чи районин бязи хуярра са хъсан адёт ава: вири жемят къватл хъана, герек тир аллатар, къени емишрин тараарин таза цуврцерни газа фена, чурапа, тамара авай чуру тазарик къени емиш тараарин түлар (почка) кутавза. Икл тараар, чурапа асул гъисабдай ичинни чуьхверин тараарин къадар артухариз жеда. Сувабни я, къевзмай несилри аферин лугъудай кар-адетни, вирибуруз хъсан чешнени. Им төбиат хъсанарунин, къени авунин рекъерикай сад я.

Ингье гъузел гатфар алуқзаява. Къепака тарари-тамари цийи либас алыкда. Гъар гатфариз, зулуз гъар сада са къелем цайитла, чи ерияр мадни гуячег, авадан жеда. Гъавилля и макъалани чехи писатель Л.Толстой гафаралди күтаягъин: “Бахт - им төбиатдихъ галаз санал хъун, ам акун, адахъ галаз рахун - лув къунун я”. Төбиат хуунин ва хъсанарунин къвалах чи виридан гъиле ава.

Тамарикай - тарарикай

- ✓ Там авай чкада булахни жеда.
- ✓ Тар-там атлуда - булах къурода.
- ✓ Билбил төбиатдин ашуку я. Ада з къизилдин къефес ваъ, къацу тар-там къанды.
- ✓ Сагълам там амукъун, хуун патал къурайды, ктлай тараар атлуда.
- ✓ Тама авай тарарикай дузыди фад атлуда.
- ✓ Тама тек тар, ҷава тек лекъ тахъурай.
- ✓ Тар дувулри, буба рухвайри хъуда.
- ✓ Тар дувулрилай ктлуда.
- ✓ Тар-там пешери, цукъвери безетмишава, инсан - парталдини къипиҳри.
- ✓ Тар хайи чкадал вал, кул-кус экъечиди.
- ✓ Тар-там хкатай чкадал яс жеда.
- ✓ Тар экъечидай чкадал таъни экъечиды.
- ✓ Чумалдин тарцел жумар жеда.
- ✓ Жува аклурдай тарцин емиши масада түлүн суваб я.
- ✓ Чил тарари-тамари гуячегарзава, инсан - руъгъди.
- ✓ Тарари-тамари къаюкайни хъуда, чимивиликайни.
- ✓ Тар акваз, там такваз.

ЧИ ХАНУМРИН ДАФТАРРАЙ

Гульжагъан
МИСРИХАНОВА

Дустариз жавабар

Дустар, зун рази я квелай,
Къвз, зи шириар келай.
Эцигзайв къиметарни,
Ийизвай заз гъурметарни.

Сифте күн я аквазвайбур,
Кхеъила за цийи царап.
Бес закни руьг кутазвайбур
Күн тушни? Зи азиз дустар.

Я илгъамдал рикл алайбур!
Шириар келлиз атайбур!
Галатдан зун, кvez къе лугъуз,
Чими рагъ хъуй, күн къилел күз!

Аватлани зун яргъара,
За, дустар, күн вине къада.
Хайи чалал къиз, рахаз,
Гыкъван хуш я заз квехъ галаз.

Күн сагъ хъурай, дуствал къани,
Шириар умъур хъанва зи.
Яргъа ятланчи чун чавай,
Күн рикле хъуз жезва завай.

Зи хтул

Хтул, са гъвеччи гада,
Велосипед гъалда ада.
Гъар нисинлай далдам гатаз,
Маса къвалах къандач ада.

Кицлиз ша лугъуз, квализ гъиз,
Верчерихъни калтуга физ.
Крандал физ, куф эцигиз,
Къайи ятар хъвада вичиз.

Къежейла алай парталар,
Ийида шедай амалар.
Хкайла квализ, къуна гъил,
Тадиз столдал жеда вил.

“Диде, тамир зун гишила,
Ширинлухар це заз гила.
Баде инихъ элкъведалди,
Ширинлухрихъ къекъведалди...”

Компьютердал фена хтул,
Алудна винел алай къул,
Са сеферда бесрай акун,
Жагъурда са шумуд къугъун.

Кнопкайрал эцигиз туб,
Чизва гъим ятланчи ЮТУБ,
Къарагърайтла компьютердихъай,
Хтулдай ақъатда гъарай.

“Мад са къугъун хъийин ман за,
Им хушракан - итим я са.
Ам тефизвай къавар авач,
Жен тийизвай крап авач.

Нурият АГЪАМОВА

Багъа жервал
архайиз

Цар элкъурна дуньядал на,
Мирес-варис атана...
Ватандиз мад хтанва вун,
Жуван тахсир къатана.

Гадарна хуър, хизан вири,
Квалин къайгъу авунач.
Мехъер-затна, аялриз ви
Са шад югъ гъич къалурнач.

Чи даҳдини хкведа гваз,
Гъадан хътин костюмар заз...”
Девирдин хва, гъвеччи аял,
Нинийривди ацланвай къвал.

Лап шад я адал бадени,
Идлай хъсан вахт жедани?
Кнопкайрал илисиз туб,
Чизвай гъинаватла ЮТУБ.

Яран сувар къвезва

Мукъва жезва Яран сувар,
Тибиятдал чан къвезава.
Чи умудрик кутаз лувар,
Гатфар чаз мугъман жезава.

Яргъибур я чими йикъар,
Ціразава живер, мурклар.
Артух жезва ваца ятар,
Селдихъ галаз къван къвезава.

Яраз яру жеда рагъни,
Михъ жеда цавун тагъни,
Къацу жеда Шалбуз дагъни,
Билбилир хуш ван къвезава.

Ламу накъварин арадай
Ақъатда цукъвер чилладай.
Къаварни даклар гатадай,
Марфни цайлапан къвезава.

Акъудда гъар гъенел шемер,
Шад жеда чи вири эллер.
Кукуйриз къвалера эквер,
Чехи гъуц - АЛПАН къвезава...

Ам зун я!

Ақъатнава зун яргъариз,
Захъ вил жемир вин.
Сефил хъайла хкваш риклел,
Заз на гайи къин.

Хатадай хъиз гар атана,
Гатайтла даклар,
Ам зун я ви патав атай,
Закай гуз хабар.

Аватайтла ви даклардин
Гүзгүздал стил,
Зун марф хъана мад атанва,
Са кыл чуѓваз вал.

Хъайтла ви гуѓвуз ачух,
Манириз яб гуз,
Зун ава ви риклин къене,
Ашкъидин шем куз.

* * *
Зи раглара фер твада за,
На реѓентиз ахъайдайвал.
Атайла вун кыл чуѓваз зал,
Риклин дердер ахъайдайвал.

Хъанватлани зун къе къуѓуз,
Раклара фер тада за зи.
Гыкъя я ви гъал, яхъ на хабар,
Риклел хкин жегъиль вахтар.

Ша ацукъа, цада за чай,
Зазни, вазни лимонни квай.
Кландатла ваз рахамир мад,
Вун атунал зун шад я, шад.

Важибул гаф лугъун за ваз,
За гъиссава вун къвалав гваз.
Вун шагъид хъухъ зи сирерин,
Дарман хъухъ вун зи хирерин.

Агъ, им кар туш къван мад жедай,
Им гъи вахт я зи яр къедай?
Пашман тежен, хъван жуван чай,
Ам гыкъя атуй, хизан авай?..

Голландия

Вучда гила, хъанва яшар,
Хизандизни къанва вун.
Гадра вири, хъша хуъръз,
Валлагъ, къуѓуз хъанва вун.

Балайрин гъич хатур хамир,
Абуруз вун буба хъуй.
Таксиррилай гъил къачуда, -
Мад кат хъувун туба хъуй.

Фикир це на жуван папаз -
Сад Аллагъдин бендедиз.
Умъур твах шад адахъ галаз,
Багъа жервал дуньедиз...

Махачкала

Важибат
НАСРУЛЛАЕВА

Аялар чи гележег я

Аялар чи гележег я
Аямрилай аямралди.
Бахтунин чехи къулаг я,
Диден буба аялралди.

Балайриз дуъз тербия гун
Везифа я чехибурун.
Гъардаз вичин къвалах чир хъун
Буржи кар я гъвеччибурун.

Диде-бубад лагъай рекъяй
Фейи бала бахтлу жеда.

Ингилжагъан
АЛИСТАНОВА

Ватан хъуз...

Халкънава чун Аллагъди,
Гъарда вичин Ватан хъуз,
Зунни абурукай я сад,
Ам патал чан къурбандиз.

Киче туш заз акъвазиз
Душмандин хура.
Вуч ава къван дуньяда
Ватан хъиз багъя!

Ам зи шадвал, гъевес я,
Хуъзай зун нефес я.
Чи умъур ятлан куърье,
Ватандин тъвар я чими...

Гатфар

Йиса садра къвезва гатфар,
Чилелай пас алуздиз.

Назлу АЛДЕРБЕГОВА

Зи хайи район

Стил Сулейманан тъвар алай,
Бул алимини муаллим авай,
Дуньядиз гъакл машгъур хъанвай,
Хазинадин хунчадавай,
Гүзел макан я чи район.

Шириатдин бине авай,
Вич сагъибрин гъиле авай,
Кпупл ятар, Рычал авай,
Устадрини гамар храй,
Машгъур хъанвай чехи район.

Дустарикай кат тийидай,
Душмандиз рехъ гун тийидай,
Пагъливанриз рехъ къалурдай,

Чехи мурад атай рикъяй,
Къилиз фена, гъахълу жеда.

Гележегди цукъ гъун патал
Вун дуньядиз килиг, бала.
Экъечайла къвалах патал,
Жувахъ туплал гилиг, бала.

Гъич садрани тахурай вун
Масадал вил алай бала.
Къил виневаз акурай вун,
Тукъуэрзай цийи къала.

Акъулдалди къвалах авур
Кас рекъелай алатдайд туш.
Сабурдалди гафар лугъур
Бала вилляй аватдайд туш.

Гележег ви бахтлу жеда,
Эгер вахъ халкъ агъзватла.
Хизанни ви бахтлу жеда,
Ваз гележег акъзватла.

Диде

Акъваз, диде, ваз акъван фад
Хъель къвемир.

Ви велед я, вуна къе заз
Шел гъимир.

Вуна хайи бахтсуз велед виллик ква.

Ам Аллагъдин реѓимвиллин

Гъилик ква.

Яб це, диде, на гафарин манадиз,
Яргъал физвай зи женгерин

Цаяриз.

Чи балаяр агаќъай чеб мурадрихъ,
Умъур физва, рахазва зун
Гъуцарихъ.

Зун бахтунихъ къекъвезва,
Гель тийижиз,
Гъинватла ам жедан завай жагъуриз.
Девирри чун тунва вичин члада.
Клан я рикъиз къекъвез секин чада.

Террористриз варь!

Вуч хабар я къвевайди чи япариз,
Инай - анай цай акъатиз, куќвариз?
Гъар патахъди чиклиз къуль къариз,
Аквазва хъи жегъил чанар вилериз.

Вучиз, вучиз гъайиф къвевач
Чанарин?
Умъур физва, къадир авач танарин.
Ни къурай бес виллик пад и маларин?

Халкъ гъатнавай лап и четин

Гъаларин?

Террористар - оптимистар я лугъуз,
Тикрарзава чуру гафар гъар юкъуз.

Вуж тахсир яз, ийизва чи къил агъуз,
Кими ийиз жегъил-агъил, пул къалуз.

Чун акси я ихътин чуру къвалахриз.
Гуз кланзава лянет кими алчахриз.
Лагълъягъ ягъиз, куф къекъурдай
Ялтахриз

Гъич рехъ гудач яру ивид булахриз...

Къварчагъ

Булахдини яда мани,
Чибур лугъуз дагълар вири.
Дамахзава зани абуран,
Я лугъуз ам Ватан, ери.

Низ кълан жеда?

Зайиф жеда экъу вилер,
Япаризни гуда эсер.
Муърхъуз къада къелемдини,
Герен-герен хада къенкъвер.

Явш хъанва зи руѓини чан,
Амач къуват, я къус аман.
Къуѓуз хъана низ жеда кълан,
Мукъва жевзай эхир залан.

Къуѓуз хъайила къурода тар,
Хкин тийиз къацу пешер.
Инсанарни гъакл тушни бес,
Вахчуз тежез хъсан бегъер.

Хъчад афар

Амач гила хъуѓтун къаяр,
И мукъвара жеда гатфар.
Гзафни-гзаф хвеша я заз,
Неда лугъуз хъчад афар.

Экъечайла къвалах къецел,
Гъатда нера хъчарин ял.
Са ни ятлан къунширикай
Чразва къван афар къулал.

Пагъ, дад галай зат! я афар,
Авай къене таза хъчар.
Гъазур я зун, жагъайтла ам,
Иштияъдалди нез юкъуз гъар.

Махачкала

Нур гуз, рахаз, хъуѓрез, гъетер
акуна...

Са гъед катна, ам далдадик
акатна.

Вили цавал экъя хъанвай гъетериз
Вацра вичин ишигъ багъиш авуна,
Ашуку хъанвай зун и куулан
йифериз,

Ахвари лап вичин патаз чуѓугуна.
Ийфен чулав перде гъа икъ алатна,
Ракъини чин ачуҳазава
къвердавай.

Берекатлу хиялар зав агатна,
Рушарни цел физвай, югъни
жердавай.

Къварчагъ

Чехи ва гурчег комплекс

Хазран КЬАСУМОВ

Лезги халкъдин жумарт хва государствовин ва общественный деятель Имам Музамудинович Яралиева республика, хай район, халкъ паталди авур ва ийизвай хъсан краин къадар гзаф я. Кылди къащуртла, ада пулдин хусуси тақъатралди Кварчагъирин хуре спортдинни сагъламвилин комплекс эзигзавайдакай чна виликдайни хабар ганай.

ам мукъвал-мукъвал Кварчагъиз физва, эзигунар кыле физвай гъалдихъ галаз мукъвай таниш жезва.

Комплексдин дарамат эзигна, монтаждин квалахар тухвана, газдин линия гъана, пластикидин рак-даклар кутуна акъалтарнава, алай вахтунда тадаракламишунин ва дараматдин патарив гвай территория аваданламишунин квалахар тухузва.

И йикъара нубатдин сеферда комплексдин эзигун-

рин ва ЖКХ-дин отделдин начальник М.Мустафаев, информациядин агентствовин руководитель Ж.Асланов, Кварчагъирин хурун кыл Ж.Курбанмельамедов галай.

“Цициг” твар алай эзигунрин компаниядин руководитель Ражидин Агъмедова Н.Абдулмуталибоваз комплексдин эзигунрин архитектурадин къетенвилерикай, дарамат эзигунин, анаг ва патарив гвай чкаяр аваданламишунин рекъерай тухузвай квалахрикай геъншдаказ съльбетна.

Н.Абдулмуталибоваз спортидинни сагъламвилин комплексдин эзигунрин квалахар кыле физвай гъалдилай разивал къалурна.

- Цийи комплекс неинки и дередин хърерин жаванриз спортидал машгъул жедай, акъажуриз гъазурвилер аквадай тренировкайрин центр жеда, ана гъакни республикадин ва Вирироссиядин дережадин турнирарни тухуда, - лагъана Н.Абдулмуталибова.

- Инанмиш я хыи, алай аямдин вири истемишунриз жаваб гузвой комплексда спортидал машгъул жевзай жаванрихъ чехи гъалибвилер, хъсан нетижаярни жеда.

Шийиз эзигнавай комплекс

Лугун лазим я хыи, комплекс эзигунин квалахар Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибован къетен гүэччилик ква, рал фидайла Н.Шамсудиновича хърерин жаванриз спортидал машгъул жедай, акъажуриз гъазурвилер аквадай тренировкайрин центр жеда, ана гъакни республикадин ва Вирироссиядин дережадин турнирарни тухуда, - лагъана Н.Абдулмуталибова.

- Инанмиш я хыи, алай аямдин вири истемишунриз жаваб гузвой комплексда спортидал машгъул жевзай жаванрихъ чехи гъалибвилер, хъсан нетижаярни жеда.

Махсус олимпиада

Къагъиман ИБРАГИМОВ

2-мартдин Дербент шегъердин 7-нумрадин махсус юкъван школа-интернатда “Жегъиль атлет” программадай сагъламвилин мумкинвилер сергъятламишнавай гъвечи класса келзавай аялар патал Россиядин махсус олимпиададин спортидин сувар хъана.

Къейд ийин, Россиядин махсус олимпиада им Россиядин Федерациядин виридалайни геъненш къатарин мергъяматлувилин общественный тешкилат, ам международный Special Olympics-дин гъерекатдин пай я. И тешкилатдин кылдин макъсад сагъламвилин мумкинвилер сергъятламишнавай аялризни чехибуруз обществовин тамам вири ихтиярар аялар жез күмек гун я.

Мярекатдин гъурметлу мугъманрин арада Россиядин махсус олимпиададин генеральный директор Лариса Фадеева, Дагъустан Республикадин туризмдин ва халкъдин художественный сеняткарвилерин рекъяй министрдин заместитель Марина Абрамкина, РД-

дин Халкъдин Собранидин депутат Велиюлла Фаталиев, Дербент шегъердин кыл Малик Баглиев ва шегъердин администрациядин жавадар руководителар авай.

Олимпиададиз квадат хъянвайбур тебрик авуналди, Малик Баглиева аялар чаз виридайлини баяъ, абур чи къенин югъ ва гележег тирди къейдна, аялрихъ агалкунар хъун алхишина.

Лариса Фадеевади мярекат гъазурнавай дережадиз чехи къимет гана ва 7-нумрадин махсус юкъван школа-интернатдин директор Лейли Мамедовадиз чухсагъул лугъуналди адав “Россиядин махсус олимпиададин” тварунихъ чухсагъулдин чар ваххана.

Мярекатдин къвед лагъай паюна зарбиз катунай, манийвилер аваз катунай, цил ялунай ва спортидин маса журийрай акъажунар башламишна. Гъелбетда, гъыхтин сувар мани, къульер галаачиз жеда? Аялри и рекъяйни чин бажарағлувал къалурна.

Мярекат олимпиададин иштиракчийрив грамоталяр ва къиметлу пишкешар ваххуналди акъалтарна.

Наркоманиядин вилик пад къан

КОНФЕРЕНЦИЯ

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И мукъвара Махачкъала, Расул Гъамзатован тварунихъ галай Милли библиотекадин конференцийрин залда, “Наркоманиядин вилик пад къан” темадай илимдинни ахтармишунрин конференция кыле фена. Адан тешкилатчи наркотикриз акси “Кавказ” твар алай гзаф хилерин ассоциация ва РД-дин жегъилприн краин рекъяй министерство тир. Анал наркоманиядин вилик пад къунин месэлайрилай гъейри, наркотикрин ви ичкидин таъсирдик хъун сагъарзай жаванрин спортидин международный II сбордиз гъазурвал акунин месэлэн веревирдна. Конференцияда РД-дин физический культурадин ва спортидин рекъяй министрдин заместитель Г.Гайдарбекова, Махачкъала шегъердин Собранидин председателдин сад лагъай заместитель Паша Аллагъвердиева ва масабуру иштиракна.

Конференциядин программадик сашумд темадай, гъа гъисабдай яз и залан азар сагъаруниз талукъ докладарни квай. Сифте гаф анал наркотикриз акси “Кавказ” твар алай ассоциациядин президент, “Каспий” - реабилитациядин центрайрин бине эзигай Гъажимурад Мегъамедов, гъуъзунлайни Дағъустандин жегъилприн краин рекъяй министр Арсен Гъажиев рахана.

Вичин рахунра Г.Мегъамедова къейд авурвал, пайзавай буклетеңи гъазурзай стендрал ақвазун тымил я, наркоманиядин талукъ четин месэлә гъялун патал маса рекъер-хулер акунин чарасувал ава. Гъик хыи, виликан къайдайрихъ гъзлемишавай нетижаяр жевзач. Къарши яз, ахътин буклете-

рини стенди жаванар наркотикар ишлемишунал желбаза. Наркоманиядин месэла арадай акъуддай рекъерикай кылини кыларин диде-бубайрин, муаллимринг күмекдикай менфят къачун я, и рекъяй абурун тежириба артухарунихъ иллаки еке къимет ава.

- “Каспий” - реабилитациядин центрада чна неинки наркотикрилай ви ичкидин таъсирдик квай инсанрихъ, гъакни абурун мукъва-къилирихъ, бағрийрихъ галазни квалахар кыле тухузва. Идалайни гъейри, абуру дүз рекъель хун патал спорти (бокс, кикбоксинг, къуршакар къун...) сборар ва акъажунар кыле тухузва. Амма и крат тамамдакас тешкилун патал чаз тақтатар бес жевзач. Чаз ведомствоирин ва общественный тешкилаттин күмек герек я, - алава хъувуна Г.Мегъамедова.

РД-дин жегъилприн краин рекъяй министр Арсен Гъажиев наркотикрин ви ичкидин таъсирдик квай инсанар патал жуъреба-жъуре машгъулардай серенжемар кыле тухун важибу тирдал фикир желбна.

- Жегъилприз чипхъ авай мумкинвилер къалурдай шартлар тешкилна къланда, неинки са спортидай, гъакни яратмишунрин рекъяй, зигъиндиҳъ галаз алакъалу къугъунрани... Жегъилприн краин рекъяй министерстводи акаундай къван вири күмекар туда, - хълағына ада.

Конференциядал наркоманиядин ви гражданди чеб яшайишдин жигъетдай хаталудакас кыле тухунин вилик пад къуниз күмекдай коммерциядин бу тушир тешкилаттин Ассоциация “Наркотикриз акси милли союз” (НАС) твар ганвай Россиядин общественный тешкилатдин презентацияни кыле фена. НАС арадал гъунин макъсад Россияда наркоманиядин ви наркотикар ишлемишуныхъ галаз алакъалу яз ийизвай ташкиларине вилик пад къун.

Мини-футболдай турнир

Рагнеда ЭМИНОВ

И мукъвара Ахцегъирин 2-нумрадин СОШ-дин патав гвай стадиондал Ахцегъирин хурун Советдин кыл Н.Эфендиеван теклифдади школьникрин ва чехи яшара авай жегъилприн командайрин арада мини-футболдай турнир кыле тухвана. Акъажунра Ахцегъирин 1 ва 2-нумрайрин СОШ-рин,

Дагъустандин Огни шегъердин хурун майишатдин коллеждин Ахцегъирин филиалдин, Калукрин, Лутукрин, Хурьыргин хурурарин ва маса командайри иштиракна. Къизгъин акъажунрин нетижада 1998-2002-йисарда дидедиз хъянвай жаванрин арада 1-чка Лутукрин, 2-чка Дагъустандин Огни шегъердин хурун майишатдин коллеждин

вай защитник Ш.Мисиеваз, варар худайди тир М.Сафаралиеваз къиметту пишкешарни гъурметдин грамоталяр гана. Чехи яшара авайбурун арада 1-чка Ахцегъирин, 2-чка Докъузпара райондин, 3-чка “сельсовет Ахтынский” СП-дин командайри куна. Приздин чияр кур командайриз пулдин премияр ва гъурметдин грамоталяр гана.

Понедельник, 13 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Границы реальности. Год экологии
18.15 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулата
18.45 Реклама
- 5.00 Доброе утро.
9.00, 12.00, 14.00 Новости
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
14.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая студия.
20.00 Пусть говорят.
21.30 Т/с "Мурка".
23.30 Вечерний Ургант.
0.00 Наина Ельцина. Объяснение любви.
1.00 Ночные новости.
1.15 X/ф "Валланчанска - ангелы зла". (18+).
3.00 Новости.
3.05 X/ф "Валланчанска - ангелы зла". (18+).
3.45 Наедине со всеми.

ПЕРВЫЙ

РОССИЯ 1

- 5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Круговорот".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым.
2.00 Т/с "Екатерина".
3.45 Т/с "Дар".

НТВ

- 5.10 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Пасечник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Обзор ЧП.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
17.30 Говорим и показываем.
18.35 Обзор ЧП.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Лесник. Своя земля".
21.40 Т/с "Охота на дьявола".
23.40 Итоги дня.
0.10 Т/с "Демоны".
1.10 Место встречи.
2.45 Еда без правил.
3.35 Т/с "Час Волкова".

СТС

- 6.00 Анимационный фильм "Кунг-фу Панда 2" (США).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Драконы и всадники Олука".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Пасечник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Обзор ЧП.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
17.30 Говорим и показываем.
18.35 Обзор ЧП.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Лесник. Своя земля".
21.40 Т/с "Охота на дьявола".
23.40 Итоги дня.
0.10 Т/с "Демоны".
1.10 Место встречи.
2.45 Еда без правил.
3.35 Т/с "Час Волкова".

ТВ 3

- 6.00 М/ф.
9.30 Т/с "Слепая". Стрекоза. (12+).
10.00 Т/с "Слепая". Отец поневоле. (12+).
10.30 Д/ф "Гадалка". Русалочка. (12+).
11.00 Д/ф "Гадалка". Методика смерти. (12+).
9.30 Шоу "Уральских пельменей". В гостях у Скачки. (12+).
10.50 Боец "Мстители. Эра Альтрана". (США).
13.30 Т/с "Кухня". (16+).
15.30 Т/с "Воронины". (16+).
20.00 Т/с "Молодежка".
21.00 Комедия "Люди в черном". (США).
22.55 Уральские пельменни. Любимое. (16+).
23.30 Кино в деталях с Федором Бондарчуком.
0.30 Уральские пельменни. Любимое. (16+).
18.45 Т/с "Помнить все".
19.30 Т/с "Помнить все".
20.30 Т/с "Кости". (12+).
23.00 X/ф "Акула-робот".
3.00 Комедия "Золотой ребенок". (Канада). (16+).
0.45 X/ф "Комната страха".

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Пир на весь мир с Джейми Оливером. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.30 Давай разведемся! (16+).
14.30 Мелодрама "Любка".
15.00 Мистические истории. (16+).
16.00 Д/ф "Гадалка". Чужая бедность. (12+).
16.30 Д/ф "Гадалка". Театральная пауза. (12+).
17.00 Д/ф "Гадалка". Только вместе. (12+).
17.35 Т/с "Слепая". Бермудский треугольник. (12+).
18.10 Т/с "Слепая". Свободная любовь. (12+).
18.45 Т/с "Помнить все".
19.30 Т/с "Помнить все".
20.30 Т/с "Кости". (12+).
23.00 X/ф "Акула-робот".
3.00 Комедия "Золотой ребенок". (Канада). (16+).
0.45 X/ф "Комната страха".

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.05 X/ф "Дело судьи Карелиной".
11.30 События.
11.50 X/ф "Дело судьи Карелиной".
12.25 Постскриптум.
13.25 В центре событий.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.15 Городское собрание.
16.00 Тайны нашего кино". "Не могу сказать "прощай"
16.35 Естественный отбор.
17.35 Т/с "Парфюмерша".
19.30 События.
20.00 Петровка, 38.
22.00 События.
22.30 Крым. Воспоминания о будущем. Спецрепортаж
23.05 Без обмана". "Чебурек и братя.
0.00 События. 25-й час.
0.30 X/ф "Три дороги".
4.30 Д/ф "Признания нелегала".
5.25 10 самых... Звезды в завязке.

Вторник, 14 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Ах женщины, женщины...
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан
- 5.00 Доброе утро.
9.00, 12.00, 14.00 Новости
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
14.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая студия.
20.00 Пусть говорят.
21.35 Т/с "Мурка".
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.30 Николай II. Последняя воля императора.
1.35 X/ф "Порочный круг".
3.00 Новости.
3.05 X/ф "Порочный круг".
3.20 Наедине со всеми.

ПЕРВЫЙ

РОССИЯ 1

- 5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.45 Вести. Местное время.
21.00 Т/с "Круговорот".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым.
2.00 Т/с "Екатерина".
3.45 Т/с "Дар".

НТВ

- 5.10 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Пасечник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Обзор ЧП.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
17.30 Говорим и показываем.
18.35 Обзор ЧП.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с "Лесник. Своя земля".
21.40 Т/с "Охота на дьявола".
23.40 Итоги дня.
0.10 Т/с "Демоны".
1.10 Место встречи.
2.45 Квартирный вопрос.
3.40 Т/с "Час Волкова".

СТС

- 6.00 Ералаш.
6.25 М/с "Марин и его друзья. Подводные истории".
7.00 Д/ф "Гадалка". Мертвый фотограф. (12+).
7.35 М/с "Драконы и всадники Олука".
8.30 Т/с "Крыша мира". (16+).
9.00 Т/с "Крыша мира". (16+).
9.30 Шоу "Уральских пельменей". Женское: - щас я!, ч. 1. (12+).
10.05 Комедия "Люди в черном". (США).
12.00 Т/с "Молодежка".
13.00 Т/с "Кухня". (16+).
15.30 Т/с "Воронины". (16+).
20.00 Т/с "Молодежка".
21.00 Комедия "Люди в черном 2". (США). (12+).
22.40 Шоу "Уральских пельменей". Любимое. (16+).
0.30 Уральские пельменни. Женское: - щас я! (12+).
1.00 Т/с "Крыша мира". (16+).
2.00 Т/с "Лондонград. Знай наших!" (16+).
3.00 Комедия "Золотой ребенок". (Канада). (16+).
4.25 Психосоматика. (16+).

ТВ 3

- 6.00 М/ф.
9.30 Т/с "Слепая". Девушка-видение. (12+).
10.30 Д/ф "Гадалка". Мертвый фотограф. (12+).
11.30 Не ври мне.
13.30 Д/ф "Охотники за привидениями". Битва за Москву. (16+).
15.00 Мистические истории. (16+).
16.00 Д/ф "Гадалка". Выранная странница. (12+).
16.30 Д/ф "Гадалка". Паутину судьбы. (12+).
17.00 Д/ф "Гадалка". Открытый мне. (12+).
17.35 Т/с "Слепая". Одолжи мужа. (12+).
18.10 Т/с "Слепая". Дочь от первого брака. (12+).
18.45 Т/с "Помнить все".
19.30 Т/с "Помнить все".
20.30 Т/с "Кости". (12+).
23.00 X/ф "Конан-варвар". (США). (16+).
1.00 X/ф "Соло". (США). (16+).
2.45 Психосоматика. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+).
8.00 6 кадров. (16+).
8.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.10 Давай разведемся! (16+).
14.10 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
16.00 Т/с "Не вместе". (16+).
18.00 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
19.05 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
21.00 Т/с "Не вместе". (16+).
23.00 Рублево-Бирюлево. (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Найденый". (16+).
2.30 Женская консультация. (16+).
3.00 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).
4.25 Т/с "Помнить все". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
8.15 Доктор И...
8.45 X/ф "Максим Перепелица".
10.35 Д/ф "Татьяна Пельцер. Осторожно, ба-бушка!"
11.30, 14.30, 19.30 События
11.50 Т/с "Чисто английское убийство".
13.40 Мой герой.
14.50 Город новостей.
15.15 Без обмана". "Чебурек и братя.
16.00 Тайны нашего кино". "Вокзал для двоих.
16.35 Естественный отбор.
17.35 Т/с "Парфюмерша".
20.00 Петровка, 38.
22.20 Право голоса.
22.30 Осторожно, мошенники! Импортный жених.
23.05 Прощание. Борис Березовский.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право знать!
2.05 X/ф "Разрешите тебя поцеловать".

Среда, 15 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
11:40 Местное время. Вести-Дагестан
14:40 Местное время. Вести-Дагестан
17:20 Местное время. Вести-Дагестан
17:40 Что, где, когда
18.20 В поисках истины
18.45 Реклама
20:45 Местное время. Вести-Дагестан
- 5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.15 Наедине со всеми.
13.20 Время покажет.
14.15 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Давай поженимся!
18.00 Первая студия.
20.00 Пусть говорят.
21.35 Т/с "Мурка".
23.40 Вечерний Ургант.
0.15 Ночные новости.
0.30 Николай II. Последняя воля императора.
1.35 X/ф "Порочный круг".
3.00 Новости.
3.05 X/ф "Порочный круг".
3.20 Наедине со всеми.

ПЕРВЫЙ

РОССИЯ 1

- 5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.00 Вести.
11.40 Вести. Местное время.
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 Вести.
14.40 Вести. Местное время.
14.55 Т/с "Тайны следствия".
17.00 Вести.
17.20 Вести. Местное время.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с "Круговорот".
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым.
2.00 Т/с "Екатерина".
3.45 Т/с "Дар".

НТВ

- 5.10 Т/с "Адвокат".
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с "Адвокат".
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с "Пасечник".
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Обзор Ч

ПЯТНИЦА, 17 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
 08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
 11:40 Местное время. Вести-Дагестан
 14:40 Местное время. Вести-Дагестан
 17:20 Местное время. Вести-Дагестан
 17:40 Мир Вашему дому
 18.00 Дагестан спортивный
 18.15 Экологический вестник
 18.30 Вести-дежурная часть
 20:45 Местное время. Вести-Дагестан

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.20 Контрольная закупка.
 9.50 Жить здорово!
 10.55 Модный приговор.
 12.00 Новости.
 12.15 Наедине со всеми.
 13.20 Время покажет.
 14.00 Новости.
 14.15 Время покажет.
 15.15 Время покажет.
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Жди меня.
 18.00 Вечерние новости.
 18.45 Человек и закон.
 19.50 Телеграф "Поле чудес"
 21.00 Время.
 21.30 Т/с "Голос. Дети".
 23.15 Вечерний Ургант.
 0.00 Студия звукозаписи.
 1.55 Комедия "Он, я и его друзья".
 3.55 X/ф "Верные ходы".

РОССИЯ 1

- 5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.15 Утро России.
 9.55 О самом главном.
 11.00 Вести.
 11.40 Вести. Местное время.
 11.55 Т/с "Каменская".
 14.00 Вести.
 14.40 Вести. Местное время.
 14.55 Т/с "Тайны следствия".
 17.00 Вести.
 17.20 Вести. Местное время.
 17.40 Прямой эфир.
 18.50 60 минут.
 20.00 Вести.
 20.45 Вести. Местное время.
 21.00 Юморина.
 23.20 X/ф "Нарочно не придумаешь".
 1.40 X/ф "Жених".
 3.40 Т/с "Дар".

НТВ

- 5.10 Т/с "Адвокат".
 6.00 Сегодня.
 6.05 Т/с "Адвокат".
 7.00 Деловое утро НТВ.
 9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с "Пасечник".
 12.00 Суд присяжных.
 13.00 Сегодня.
 13.25 Обзор ЧП.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодня.
 16.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
 17.30 Говорим и показываем ЧП.
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с "Лесник. Своя земля".
 23.30 Д/ф "Сталинские соколы. Расстрелянное небо".
 0.40 Мы и наука. Наука и мы
 1.30 Место встречи.
 3.05 Авиаторы.
 3.30 Т/с "Час Волкова".

СТС

- 6.00 Ералаш.
 6.25 М/с "Марин и его друзья. Подводные истории".
 6.55 М/с "Физики".
 7.15 М/с "Три кота".
 7.35 М/с "Дракон и всадники Олуха".
 8.30 Т/с "Крыша мира". (16+).
 9.00 Т/с "Крыша мира". (16+).
 9.30 Шоу "Уральских пельменей". Смешняги".
 10.05 Боецик "После нашей эры". (США). (12+).
 12.00 Т/с "Молодежка".
 13.00 Т/с "Кухня". (12+).
 15.30 Т/с "Воронины". (16+).
 19.00 Уральские пельмени. Любимое. (16+).
 19.30 Шоу "Уральских пельменей". Хочу все ржать", вып. 1. (16+).
 21.00 Боецик "Хэнкок".
 22.50 Триллер "Телепорт". (США - Канада). (16+).
 0.35 Боецик "Опасные пассажиры поезда 123".
 2.35 Триллер "V" значит Вендетта"

ТВ 3

- 6.00 М/ф.
 6.25 М/с "Слепая".
 11.30 Не ври мне.
 13.30 Д/ф "Охотники за привидениями". Битва за Москву. (16+).
 15.00 Мистические истории. (16+).
 16.00 Д/ф "Гадалка".
 17.30 Т/с "Слепая". Мост. (12+).
 18.00 Дневник экстравесна с Ф. Хадуевой. (12+).
 19.00 Человек-невидимка. (12+).
 20.00 Х/ф "От колыбели до могилы". (США). (16+).
 22.00 Х/ф "Одиничка". (США). (16+).
 0.00 6 кадров. (16+).
 0.30 Мелодрама "Найденыш 3". (16+).
 4.10 Рублево-Бирюлево. (16+).
 2.30 Х/ф "Белая мгла". (США). (16+).
 5.10 6 кадров. (16+).
 5.30 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 8.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
 10.10 Мелодрама "Управление любви". (16+).
 18.00 6 кадров. (16+).
 18.05 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
 19.00 Мелодрама "Своя правда". (16+).
 23.05 Рублево-Бирюлево. (16+).
 0.00 6 кадров. (16+).
 0.55 Детектив "Кольцо из Амстердама".
 2.45 Петровка, 38.
 3.00 Д/ф "Засекреченная любовь. Жажда жизни".
 3.50 Д/ф "Кумиры. Назад в СССР".
 5.25 Д/ф "Александр Збуев. Небольшая перемена"

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00 Настроение.
 8.10 Тайны нашего кино".
 "Бриллиантовая рука".
 8.45 Х/ф "Черные волки".
 11.30, 14.30 События.
 11.50 Х/ф "Черные волки".
 14.50 Город новостей.
 15.15 Х/ф "Черные волки".
 17.50 Х/ф "Мужчина с гарантней".
 19.30 В центре событий.
 20.40 Право голоса.
 22.00 События.
 22.30 И. Лачина "Жена. История любви".
 0.00 Д/ф "Александр Кайдановский. По лезвию бритвы".
 0.55 Детектив "Кольцо из Амстердама".
 2.45 Петровка, 38.
 3.00 Д/ф "Засекреченная любовь. Жажда жизни".
 3.50 Д/ф "Кумиры. Назад в СССР".
 5.25 Д/ф "Александр Збуев. Небольшая перемена"

суббота, 18 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 08:20 Реклама
 08.25 «Симфония души». Репортаж с 1-го Республиканского фестиваля аварской песни
 08.45 «Гитара на бис». Играет А.Бегутов
 09.16 Реклама

ПЕРВЫЙ

- 6.00 Новости.
 6.10 X/ф "Одинокая женщина ждет познакомиться".
 8.00 Играй, гармонь любимиая!
 8.40 M/с "Смешарики. Спорт".
 9.00 Умницы и умники. (12+).

РОССИЯ 1

- 5.15 Т/с "Чокнутая".
 7.10 Живые истории.
 8.00 Вести. Местное время.
 8.20 Россия. Местное время.
 9.20 Сто к одному.
 10.10 Пятеро на одного.
 11.00 Вести.
 11.20 Вести. Местное время.
 11.40 Измайловский парк.
 14.00 Вести.
 14.20 X/ф "Вопреки всему".
 18.00 Субботний вечер.
 20.00 Вести в субботу.
 21.00 X/ф "Напрасные надежды".
 23.00 Проекторперискилтон. (16+).
 23.35 X/ф "Крид: Наследие Рокки". (16+).
 2.50 T/с "Марш Турецкого

НТВ

- 5.05 Их нравы.
 5.35 Т/с "Агент особого назначения".
 7.25 Смотр.
 8.00 Сегодня.
 8.20 Устами младенца.
 9.00 Готовим с Алексеем Зиминим.
 9.25 Умный дом.
 10.00 Сегодня.
 10.20 Главная дорога.
 11.00 Еда живая и мертвая.
 12.00 Квартирный вопрос.
 13.05 Битва шефов.
 14.00 Двойные стандарты.
 15.05 Своя игра.
 16.00 Сегодня.
 16.20 Однажды...
 17.00 Секрет на миллион.
 19.00 Центральное телевидение.
 19.00 Взвешенные люди 3.
 20.00 Ты супер!
 22.30 Ты не поверишь!
 23.30 Международная пилот-рама.
 0.20 X/ф "Отцы".
 2.00 T/с "Время Синдбада".
 3.40 T/с "Час Волкова".

СТС

- 6.00 Ералаш.
 6.30 M/с
 9.30 Фильм о фильме "Вечерний случай". (16+).
 10.00 Уральские пельмени. Любимое. (16+).
 10.30 Успеть за 24 часа.
 11.30 M/ф "Как приручить дракона. Легенды".
 11.50 M/ф "Безумные мильтони".
 12.05 X/ф "Смурфики".
 14.00 X/ф "Смурфики 2".
 16.00 Уральские пельмени. Любимое. (16+).
 16.30 Шоу "Уральских пельмени". Хочу все ржать", вып. 1. (16+).
 17.10 Боецик "Хэнкок". (США). (16+).
 19.00 X/ф "Если свекровь - монстр". (США). (16+).
 21.00 X/ф "Тор". (США).
 23.10 Боецик "Стрелок".
 1.40 Триллер "Телепорт". (США - Канада). (16+).
 3.20 Боецик "Опасные пассажиры поезда 123".
 5.20 M/с "Ми и я".
 5.50 Музыка на СТС. (16+).

ТВ 3

- 6.00 М/ф.
 6.30 Школа доктора Комаровского. (12+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 8.15 X/ф "Вий". (16+).
 9.45 Мелодрама "Тещины блины". (16+).
 13.20 Детектив "Пороки и их поклонники". (Россия - Украина). (16+).
 17.30 Домашняя кухня. (16+).
 18.00 6 кадров. (16+).
 18.05 T/с "Доктор Хаус". (16+).
 19.00 T/с "Великолепный век. Империя Кесем". (16+).
 21.30 X/ф "Добро пожаловать в Зомбилэнд". (США). (16+).
 23.00 D/с "Я работаю ведьмою". (16+).
 0.00 6 кадров. (16+).
 0.30 Мелодрама "Мы странно встретились". (16+).
 2.15 Рублево-Бирюлево. (16+).
 5.00 Тайные знаки. Коварство фальшивых денег. (12+).
 5.30 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 Домашние блюда с Джейми Оливером. (16+).
 7.30 Школьный обед. (16+).
 8.15 X/ф "Похищение Савойи".
 9.10 Православная энциклопедия.
 9.40 X/ф "Доброе утро".
 11.30 События.
 11.45 Комедия "Добро пожаловать, или Посторонним вход воспрещен".
 13.10 X/ф "Невеста из Москвы".
 14.30 События.
 14.45 X/ф "Невеста из Москвы".
 17.15 X/ф "Парфюмерша 2".
 21.00 Постскриптум.
 22.10 Право знать!
 23.40 События.
 23.55 Право голоса.
 3.05 Крым. Воспоминания о будущем. Спецоператаж.
 3.40 T/с "Инспектор Морс". (Великобритания).
 5.40 D/ф "Ролан Быков. Вот такой я человек!"

ТВ-ЦЕНТР

- 6.15 Марш-брюсик.
 6.50 АБВГДейка.
 7.15 X/ф "Похищение Савойи".
 9.10 Православная энциклопедия.
 9.40 X/ф "Доброе утро".
 11.30 События.
 11.45 Комедия "Добро пожаловать, или Посторонним вход воспрещен".
 13.10 X/ф "Невеста из Москвы".
 14.30 События.
 14.45 X/ф "Невеста из Москвы".
 17.15 X/ф "Парфюмерша 2".
 21.00 Постскриптум.
 22.10 Право знать!
 23.40 События.
 23.55 Право голоса.
 3.05 Крым. Воспоминания о будущем. Спецоператаж.
 3.40 T/с "Инспектор Морс". (Великобритания).
 5.40 D/ф "Ролан Быков. Вот такой я человек!"

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 19 марта

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа
 11.40 Первый
 5.30 Наедине со всеми. (16+).
 6.00 Новости.
 6.10 Наедине со всеми. (16+).
 6.40 Комедия "Дачная поездка сержанта Цыбульи".
 8.15 M/с "Смешарики. Пинг-понд".
 8.25 Часовой. (12+).
 8.55 Здоровье. (16+).
 10.00 Новости.

ВТОРНИК

- 6.30 Спортивный детектив.
 7.30, 8.55, 12.00, 14.55 Новости
 7.35 Все на Матч!
 9.00 ЕвроТур. Обзор матчей недели.
 9.30 Д/ф "Я верю в чудеса".
 11.30 Д/с "Хэстокин спорт".
 12.05 Все на Матч!
 12.35 Профессиональный бокс. Максим Власов против Томаша Лоди.
 14.35 Спортивный репортер.
 15.00 Все на Матч!
 15.30 Смешанные единоборства.
 17.25 Новости.
 17.30 Все на Матч!
 18.00 Десятка!
 18.20 Новости.
 18.30 Контиентальный вечер.
 18.55 Хоккей. КХЛ. 1/2 финала конференции "Запад". "Локомотив" (Москва) - ЦСКА.
 21.25 Тотальный разбор с Валерием Корниным.
 22.40 Футбол. Кубок Англии. 1/4 финала: "Челси" - "Манчестер Юнайтед".
 0.40 Все на Матч!
 1.25 X/ф "Боксер". (США).
 3.05 X/ф "Неоспоримый 3". (США).
 4.50 X/ф "Кольцевые гонки". (США - Канада).

РОССИЯ 1

- 5.15 X/ф "Агент особого назначения".
 7.30 Сам себе режиссер.
 8.20 Смехопанорама.
 8.50 Утренняя почта.
 9.

Тарихдин чинрай

Надир шагындар күшунар Кыблепатан Дағъустанды

Бедирхан ЭСКЕНДЕРОВ

Кеферпатан Кавказдин халкъарин тарих чириуни жигъетдай вичин вахтунда машгүр ахтармишунардайды хайи **М.О. КОСВЕНА** кхъенай: “Революциядай вилик Дағъустанды кылес тухвай этнографиядик квалах, гекъигайла, са акъеван тамамди туш, гыкъи лагъайлар, Дағъустандын са бязи халкъарин тарих чириуни шартыналди эгечина. Гекъигайла, виридалайни газаф аваррикай, ахла яхулирикай, къумукърикай, тимил къван даргийрикай ва виридалайни тимил лезгирикай кхъенва. Лезгирикай гъакындай революциядилай виликан литературада лап тимил, сергяятлашинаш малуматар жағъуриз жеда”. (М.О. Косвен. Дағъустандын халкъарин социалистический культура ва яшайиш чириун, М., 4-чин).

Икктириди ада аллатай асирдин юкъвара кхъенай, амма чи халкъдин тарих чириун а чавалай инихъ са күсни алай чадилай юзанваш. Эхъ, чна “Лезгирикай тарих” тівар алаз этрусирикай, пелазгиркай ва къадим заманайрин маса халкъарикай газаф томирин ктабар хъизива. Чун вири садлагъана Къадим Кавказдин Албаниядал машгүл хъана, международный конференцияр кылес тухузва, Алпанистикиадин институтар ачухазава.

Ахътин фикир арадал къевезва хы, на лугъуди, чна албанриналай гульгүнин вири дөвирдикай гульгулувиледи кыл къакъудана, ам (Албаниядилай гульгүнин тарих) ийтвилини да фикир жепбайды хъанай эхир.

Гъатта рөгъятдаказ гъатзавай лап тимил чешмейрайни чаз, тамам тушир, бязи вахтара къалл жуърерин малуматар жағызыла. Ингье, месела, Надир шагынды Ахъцегърал садлагъай сеферда гульгүнин гъакъиндай машгүр агъвалат. “Машгүр гуманист ва зурба арифдар” гъа са вахтунда персеринни табаристанвийрин тарих чиринал машгүл хъайи Бакиханова вуч кхъизвата килиг: “Аварияда чунын жезвай Сурхай тади гъалда төр авуник умуд кутунвай Надира, къудын мукъвал жезвайды акуна, са гъафтедилай вири есирар азадна, вич Самур округдиз, Ахъцегъиз фена.

Лезгирикай Самур вацал алай мульг чукурна ва дағъда авай күргъыне Шагъбани къеледа миягъем чка куна. Надира вацун къерхедиз мукъва хъайила,

мульг түрхкүлүр хъувунин бүйрүгъ гана ва адап бүйрүгъ са иккъан къене тамамарна. Ниярхъ вири күшун галас вицалай элячина, ам къеледин цларин патал акъевазна. Пакамахъ ада күшун къве патал пайна: сад гъужумиз ракъурун къетнә, мулькудини чипин мал-девлет газаф чунынх хъанвай къеле хузвайбурун хизанар авай чадиз рекъе тұна.

Къве чаданы лезгирикай газафбур телефонда, Надир катказавайбурун гүзгүйніз вич фена ва ада няналди дөреяр ва дағълар барбатнә. Идалай гүзгүйніз ада арабайрин карван Мискискарин хуържы ва Шагъдагъдай Къебеладиз рекъе тұна. Гульгүйнин иккъан пакамахъ Надира Сурхай ханди дагъларин тик гирвейрилай күтунвай дар да четин Хачмаздин рекъяй вишики гъерекатна. 3-октябрьдиз ам Къуткъашен хуържы атана, пуд лагъай иккъан пакамахъ иниш Шемахада түнвай дарап ва арабайрин карван агадын. (Аббас-Къули-агъа Бакиханов. Гульгүстан - Ирам. Баку. 1991. 139-140 ч.).

Гъайиф хыи, гъа и фикир гаф-гафуна аваз чи машгүр алим Гъасан Алкъадаридини тикрарзана. Амма и агъвататдин шагындар хъайи ксари гъикъи кхъизвата аку. Россиядин къецепатан политикадин архивда 1734-йисан 12-октябрьдиз чинебан советник М.М.Голицына ракъурнавай чар ава. Ада кхъизва хыи, “Күт-Каши (Къуткъашен) хуъре ам ина амукънавай күшунар гульгүши-заявай Дағъустандын экспедициядай хтанвай Тахмасп-Къули-хандын галас таниш хъана. Голицына Тахмаспамахъ галас и походдиз ракъурнавай офицерди “вичин рапортда виликан хабаррихъ галас къан тийизвайди малумарнай, яни ам, Тахмасп-хан вири Дағъустандын фенач, амжа дағъларин рекъин патарив газаф хуърер, Сурхай-хандин къвал авай Къазикъумух барбатнә ва кана, са къадар дөвлөт тарашнамәнди, амжа даңа Сурхаян папар ва аялар жағъанач...

Тахмас-ханди вичин патай Аршал хуържы машгүр Хулефа команда галас Сурхаян хуържы, Ахъцегъиз харж квантлиз, пул ва балкъанар истемишиз ракъурна. Амма и пуд хуържы агъвалири, сад хъана, и командаидин са пай яна къенна ва ахла абур чипин папарни аялар галас миягъем чада чунынх хъана ва

Тахмас-хан са тимил аскерар галас иниш атана. Анжак ам күлүхъ чүгүнүз мажбурна. И хуърерин агъвалири Тахмас-ханан инсанарни тергана ва абурувай хейлин дөвлөт къакъудана. Гүя луғузтайвал, Тахмас-ханди абур күкъварна ва хейлинбур есирда куна луғузватаны, анжак ази офицердиз акурвал, Тахмас-ханан күшундилай инаи са затнә гызыз алакъынчы, анжак анат гатанвай ва хирер хъанвай газаф инсанар гъана”.

Ингье гъа иккъан, лезгирикай Надир шагындар күшунар тергай чада, чун магълуб хъана луғузва.

Им тарихдин вири кратиз таъсирзаявай са гъвечи кар я луғудан? Хъсан я, чаз Гъажи-Давудан восстанин гульгүндай вуч чизва, гъа са вахтунда Гъажи-Давудаз талкуъарнавай квалахар бес къадар авани? Ам лезги халкъдин машгүр хва тирди вириз чизвани? И кардихъ галас саданы гульгүтезава, амма Гъажи-Давудан тіварнұхъ галас сифтени-сифте чи халкъди сефевидиз акси яз тухвай женинин гъерекатар алакъалу я, дядева лагъайтла, виридалайни кылинди яракълу күватар я эхир.

Чаз главкомдихъ вичихъ гъикъван, Сурхай-хандихъ ва Ағымед-хандихъ гъикъван күшунар авайтла чизвани? Абуруни гульгүтэн дяйвера иширикана? Чаз Бейбулат Таймиеван рөгъбервилек кваз чечен халкъди тухвай азад ийдай дяйведа Шейх аль-Ярагъиди гульгүтэн роль күлгүнвантла чизвани? Шейхдихъ “Күрредин” шумуд мұрурд авайтла ва, гъазават башламиш хъайла, абур гынин фенатла чизвани?

Санлай къачурла, лезгирикай тарих чирдай центр тешкилунин чарасузвал арадал атана. Анани агадихъ галай месләяр чириун лазим я:

1. Лезги халкъдин тарих квантин, яни чи халкъдин аллатай вири дөвиррэз талукъ авай къан вири чешмейр рекъемламишин ва урус, лезги чалариз таржума иин.
2. Лезги халкъдин тарих кхъин, яни жеъиль ва гележег авай тарихиярни публицистар квантин, абурун арада, вахтариз килинга, “чи тарих пайин”, гъикъи лагъайтла, сад-къве касдин и кардик тлем ақақъада, заң күн чалахъариси кланзана, сад-къве касдилай и кар цүлдің ийисузин къилиз ақуидиз алакъада. Квантай архиврин делилдиз шакұпвилер ава, гъакъызы документалди делилламиш хъанвай чи халкъдин тарих кхъин.

Күнмек авунин “Покров” тівар алай мергъятлатувилин фондуни тухванай ва Президентдин грантдиз лайихлуни хъанай. Ахла Кабардино-Балкариядиди инвалидиз күнмек гүзвай “Возрождение” тівар алай общественный организацийди къачунвай Президентдин грант яз чары авунвай пулдин тақыттар кардик кутунин сергятыра аваз гъа проект тешкилнава.

Пресс-конференциядал сифте рахай а проектдин рөгъбер Тимур Гуппоева адан асул мурадрикай ва абур къилиз ақуудун патал вилик ақвазнавай везифайрикай лагъана.

- Проекттин къилин метлеб, - лагъана Т.Гуппоева, - регионар авай амадаға организацийрикъ галас санал коммерциядигүл түшір организацийрин гекреквилин, гъазурлухвили дережа хажуникай, социальный къуллугъяр ийизвайбурун реестра гъажуникай ибарат я. Кеферпатан Кавказда коммерциядигүл түшір орга-

низацияр газаф ава, амма абурувай федеральный ва региональный бюджеттрай субсидияр къачуз жезвач.

Абурупешекар кадрияр ава. Квалахазавай хейлин организацийран гранттрай гранттрай, субсидийрэлай субсидийрэл къашамиш жезвач. Гъаниз килинга социальный рекъяй къуллугъяр авунин ва я къуллугъяр регионрин бюджеттрай субсидияр къачунин месәләйрәп гъялун патал коммерциядигүл түшір организацийрин ве килрин правовой чирвилер хажна кланда.

Дағъустан Республикадин Милли политикадин рекъяй министерстводин отдельдин начальник Баҳтияр Магъмудова Республикада коммерциядигүл түшір организацийнан патал махсус центр авайди, амма адакай лап тимилбур менфят къачузвайды лагъана.

Пресс-конференциядик эхирдай журналисттин хейлин суалрızыни жавабар гана.

Камалдин хазинадай

- ✓ Чизвач лагъана киче межер, чирзаев лагъана киче хъухъ.
- ✓ Рекъин юлдаш рекъе гъатдалди хъягъя.
- ✓ Дузывал, гъа жуава гвачирла, масабурувайни клан жемир.
- ✓ Квал эциг тавурдаз цлар чилля чеб чеплай экъечай хъиз жеда.
- ✓ Акыллуда вичиз тимил чизвайди къаттуда, ахмакъдаз вичиз вири чизвай хъиз жеда.
- ✓ Яд хъвазвани - а къуй эгъульнайди, булах түккүльрайди рикләй апудмир.
- ✓ Фад къарагъайтла, къелахни фад күтъягъда.
- ✓ Пис харат устлар тамуз гъахъайла, вири тарар зурзада.
- ✓ Севрен кыл аквазвамла, адан геперихъ къекъын герек ааач.
- ✓ Рағъ ақааз къланзаатла, чульдиз фад экъечла.
- ✓ Пуд юкъуз ктаб къелнавачтла, вири рахунин къешенгвал квахъда.
- ✓ Хъсандин рахаз алакъун-устадвал, дикъетдивди яб гуз алакъун мадни екеустадвал я.
- ✓ Чирвилерилай хъсан дустт ава, кефсузвилепай пис - душман.
- ✓ Эгер къенидаз “вун хъсандин я” лагъайтла, ам мадни рөгъимлү жеда; чурууда “хъсандин” лагъайтла, ам чуру къилихрикай, фикиррикай къерех жеда.
- ✓ Еке хизанды зөгъмет пайиз реъят я.
- ✓ Чиз чеб къланзатайбуру къалмакъал акъуда, месәләйрә секиндаказ гъялда.
- ✓ Лекбердиз хъсандин чизва: араба хъульемас гъазурна кланда.
- ✓ Гъарда вичикай хан ийиди.
- ✓ Фитнекаррин мецер жегъеннемдин рәзәвай цла хъукъван...
- ✓ Хайи чил ахварайни аквада. Гъульперилай анихъ чими я жеди, амма жуван ватанда экуваев газаф я.
- ✓ Ватандалди алвердайда жаза агақъ тавуна амукъда.
- ✓ Кичлерхъандиз тимелнү аждагъан хъиз акеада.
- ✓ Закон хушракандин чил хъиз я: тимелнү ақида, буун экъечіда.
- ✓ Гужуни, къуватди закондал тлем гъида, ам къевчиларда. Кыру тимурин сиин патарал хирерда.
- ✓ Манияр билбилди хътинбур яда, амма келле пичи я.
- ✓ Чирвилер тахънуни инсан ийиди кесиб, ихътин кар ваз гыч тахъуй насиб.
- ✓ Ахмакъдаз акъуллуди вилел цүк алай мисал я.
- ✓ Камаллу гафар - тикрарун, гүзел шиширәләр эзберун айиб кар туш.
- ✓ Кламаш “элпүкъдайла”, акыллуди кисда.
- ✓ Акыллуда вичиз чидайди вири луѓуда.
- ✓ Виши ийисуз яшамиш хъана, амма къилиз акъул атана.
- ✓ Ичи челегди газаф къукъумарда.
- ✓ Кичлерхъян вишира рекъида, дира-баш, игит - садра.
- ✓ Сивөв мез датлана гъа тимазвай сухвал элкъведа.
- ✓ Кичлерхъян тафаватлу яз, чун мукъвал-мукъвәл гъа жуванбурул “элпүкъдайла”.
- ✓ Михъ намусдиз тахсир кутунихъай киче жеда.
- ✓ Михъ намус - им агъзур шағыд лагъай чал я.
- ✓ Камаллуди сергятар ава - гъикъеван виликди физ хъайтла, гъакъеван газаф ам гекрекни къведа.
- ✓ Дергес къуърү хъайла, векъер татм хъиз аквада.
- ✓ Женгини игит арадал гъида.
- ✓ Фитнен үсүн хъиз я: кудач, амма чулавар, къацур ийиди.
- ✓ Ийифиз яд “ксанва” - адак кяна вижекъеда.
- ✓ Къайдасузвили лап гужлу къушунни телес түккүльрай.

(Къватайди - Ш.Ш.)

Махсус центрадин векилар - мугъманвиле

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Алаудин ГЪАМИДОВ

Алатай ислен юкъуз Махачкъалада, Дағъустан Республикадин Общественный палатадин конференц-залда, инвалидирин коммерциядигүл, гъукуматдинбур түшір организацийриз күнмек авунин рекъяй Кеферпатан Кавказдин регионрин уртах центрадин векилрихъ галас пресс-конференция хъана. Адан къалахда Кабардино-Балкарияда винидихъ тівар къунвай проектдин рөгъбер Тимур Гуппоева, РД-дин Общественный палатадин членри, чи Республикада и проектдиз талукъ къалахар тухузвай векил Нариман Ниматулаева ва журналистри иштирекна. Малум хъайивал, Президентдин гранттрын конкурсы хизанды, дидейриз, аялриз

низацияр газаф ава, амма абурувай федеральный ва региональный бюджеттрай субсидияр къачуз жезвач.

Абурупешекар кадрияр ава. Квалахазавай хейлин организацийран гранттрай гранттрай, субсидийрэлай субсидийрэл къашамиш жезвач. Гъаниз килинга социальный рекъяй къуллугъяр авунин ва я къуллугъяр регионрин бюджеттрай субсидияр къачунин месәләйрәп гъялун патал коммерциядигүл түшір организацийрин ве килрин правовой чирвилер хажна кланда. Дағъустан Республикадин Милли политикадин рекъяй министерстводин отдельдин начальник Баҳтияр Магъмудова Республикада коммерциядигүл түшір организацийнан патал махсус центр авайди, амма адакай лап тимилбур менфят къачузвайды лагъана. Пресс-конференциядик эхирдай журналисттин хейлин суалрızыни жавабар гана.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЫЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузьчичавунин рекъяй Федеральный куллугъудин Дагъустан Республикада авай Управление 2016 йисан 12 декабрдиз регистрация авна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди түкълүр хъийиза.
Макъалайриз рецензияг гузвач ва абур олкъвена ваххувзач. Редакциядин макъалайриз авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЬМЕДОВ
65-13-55

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТИК
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
М. ЖАЛИЛОВ
Газеттиса 52 сеферда акъатзана
ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00
Чап ийиз ваххана - 17.30

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда
чапна.

367000, Махачкала,
Пушкин къчче, б.
Тираж 9069

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъланвайбүр кълтрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Хабарар

Мубаракфай!

Азиз дишегълияр! За квэз виридалайни гузел суваррикай сад тир Виридуныядин дишегълийрин югъ - 8-Мартдин сувар риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй и экъу суварин юкъуз куб гүргүльлар ачух, квэз умъурда хъсан крап гзап хъурай. Күн куб веледри, умъурдин юлдаши, мукъва-къилийри, юлдаши, дустари шад асурай.

Заз квэхъ мягъкем сагъламвал, баҳтлувал, куб хизанра агъваллувал хъана къланзана.

РД-да авай МСЭ-дин кылин управленидин патав гвай
МСЭ-дин 11-бюородин руководитель
Гульмурад Сейфулагълович ЭСКЕНДАРОВ

320-чкадал

ЧИ КОРР.

Чи машгъур ватанэгъли, карчи ва меценат Сулейман КЕРИМОВАН тівар "Bloomberg" агентстводи түкълүрнавай дүньядин 500 миллиардеррин сијағда гъятнава. Абурун арада Сулейман Керимов 320-чкадал ала (къазанжийрин квадар - 5,01 млрд доллар). Идакай "bloomberg.com" сайти хабар гузва.

1-чкадал "Microsoft" арадал гъайи Билл Гейтс (85,6 млрд доллар), 2-чкадал Америкадай тир карчи Уоррен Баффет (78,9 млрд) ава.

млрд доллар), 3-чкадал "Amazon"-дин регббер Джофф Безос (73,5 млрд. доллар) ала.

Сифтегъян 10 миллиардердин арада гъакъни Амансио Ортега (69,3 млрд), "Facebook" арадал гъайи Марк Цукерберг (59,1 млрд), Мексикарадай тир карчи Карлос Слим (53 млрд), "Koch Industries" корпорациядин чехи паюнин сагъибар - стхаяр тир Чарльз ва Дэвид Кох (гъар сада - 48,1 млрд), "Oracle" корпорациядин кыил Лари Эллисон (45,3 млрд) ва "IKEA" арадал гъайи Ингвар Кампрад (42,9 млрд) ава.

Хъендик тун дульзвал туш

Ферид ВАГЬАБОВ,
РД-дин лайихлу муаллим

"ЛГ"-дин 5-нумрадай Ш.Шихмуродован "Эбеди яз халкъдин риклер" кыил ганвай макъала келна. Гъахъсувили инсандин гүргүльлар чүрзава. Вини дөрөжайрани гъахъсувал авайди малум жезва. Рагъметту Артур Бабаева вичин күрүр умъурда оперативный квалахра зиреквал, Ватандиз вафалуval къалурна. Гъавлиял ам чехи награда - "Викегъвилин орден" гун патал къалурна.

Амма чими идараира хъультулы стулрихъ ацуяновайбүр чан аламаз къеъалдиз галайвилер авунач. 2009-йисуз капитан Артур Бабаева мад сеферда инсанар къиникий къутармишна, вичин жегъил чан къурбандна. Телеф хъайдалай гүргүнин ада винидихъ тівар күнвай орден гана. Дүз лугъузва авторди вичин макъалада: "И халис ватанперес, викъель хва неинки ордендиз, мемориальный плита ачухуниз, гъакъ Игитвилин чехи тівар гуниз лайихлу я".

Гила къве гаф "ЛГ"-дин 6-нумрада чапнавай кылин редактор М.Ибрагимован "Къимет эциг тавунтай игитвал" макъаладикай. Дугъриданни, рагъметту

Зейнудин Батманов ял ягъиз тами аваҷир. Ам вичин квалахал ала. Шехъзавай аялдин сесинал фейи мешебеги хъсандиз яракъламиш хъсанвай террористрал, абурун вилек меттерал акъвазнавай жегъил гададални рушал ва шехъзавай таза аялдал расалмиш хъана. Кардин гъавурда гъятай ада, са декъикъадани энгел тавуна, бандитриз хизан азадун, абурун чкадал вич есиривиле күн теклифа. Гъыкъван азабар ганатлани, къегъал рульдин имандиз, вичин къастуниз вафалу яз амукъана. "Хайнвал ийдадли, заз къейитла хъсан я..." гафари адан жуэртлувал тестикъарзава.

Дугъриданни, вучиз чи халкъдин ихътин къеъал рухвайрин игитвилер хъендик кумукъизава? Гъинва абурун къайгъуда жедай чи ватандашар-руководителар, депутаттар, интеллигенттар?

Артур Амирханович Зейнудин Лукъманович чи арада амач. Рагъмет хъурай чиз. Абуру чи улкъведа ақалтзавай неслирз къегъалвилин зурба чешне, Россия бандитринди туширди, Игитрин Ватан тирди къалурна. Чна республикадин руководстводи, общественности лезги халкъдин и къеъал рухвайрин игитвилиз лайихлу къимет гудайдак умуд кутазва.

Шийи ктабар

"Зи мани-Дагъустан"

Мерд АЛИ

Ихътин тівар алаз Цийи йисан вилек шафыкъалада вичи урус чалал къизвай чи руш, къисметди аял чавалай Буйнакск шельердиз акъуднавай шаир Зульъре АКИМОВАДИН (адан ери-бине Мегъарамдхуруън райондин Хакийрин хуърят) Цийи ктаб чапдай акъатнава. Ам къве паюникай ибарат я: дүньядын классик Омар Хайямаз баҳшнавай рубаи-яр ва Дагъустандын гүзел, надир пиплерикай, машгъур инсанрикай къевнай шириар ва манияр.

Лаъдана къанда, чи гъилевайди шаирдин вад лагъай ктаб я, вични тамамвилелди ширирикай түкълүрнава. Идалай вилек чи келезвайбуруз З.Акимовади "Карвандин рехъ" ("Млечный путь"), "Умъурдин музыка" ("Музыка жизни"), "Ватандиз баҳшнавай умъур" ("Жизнь, отданная Родине"), "Гевъердин гъвел" ("Жемчужинка") ктабар багъишина. Абуру ширирикай, гъыаятдин эсеррикай, аялар патал къевнай күрүр ва

тъакъван михъ гъиссералди девлетту маҳарикай ибарат я.

Шаирди вич фадлай урус чалан фасагъат устад тирди субтунава. Адан хейлин эсерар чи республикадилай къеъепатара акъатзавай газеттани журнала чапнава. Цийи ктабни фад гъавурда акъадай регъят чалалди къевнай.

Чна автордиз алуқынавай 8-Мартдин сувар ва къачунвай цийи камни мубаракзава.

Девирдин шикилар

"Looperganclubs" сайтдай

Бухарадин бармак

Бухарадин тик бармак
Папа къачур алуқина,
Сад чи кимел атана,
Гъайбатдивди ацуқына.

Гъар са юкъуз хъваз къекъвезд,
Са квалахни тийизвай,
Кылел алай бармақдал
Гзаф фурсар ийизвай.

Шиир кхъейди ва карикатурадиз баян гайди
Муса АГЬМЕДОВ я.

Са тимил хъвер

* * *

Пияда къушунрин прaporщики атанвай аскерар Каинатдин за-конрин (закон всемирного тяготения) гъавурда твазва.

- Килиг, жергедин аскерар, эгер къван цавуз гадарна, ам, элкъве на хтана, куб кылел алуқайтла ва я чилел - кураматдал ахватаитла, им акъ лагъай чал я хыи, къван Чили вичелди чуғвазва. Ида Каинатда сада-садал ялунин закон лугъуда.

- Юлдаш прaporщик, - гъиль хажда са аскерди, - ихътин са суал: - эгер а цавуз ахъяй къван кураматдал ваъ, гъульбуз, вириз аватайтла..

- Ам чаз талукъ туш, морфлотдиз талукъ я...

* * *

Перини Гъуърье йифиз, ичер чуънъхиз, колхоздин бағыдиз фида. Гъил винелди авуна ич атзуз кълан хъамазди, Перидин къалчахдиз хуза гуда. "Абайш!" - гъарай акъатна рушай.

- Гъуърье, ката, къейди, зун клаcna - чун къаравулдиз акунва!..

- Гъикъл я гъалар, буба? - хабар къада жегъил Мирзеди куңчедал акур яшшу Магъамдадилдивай.

- За ваз гъикъл лугъун, чан хтул, лампада нафт куятахъанва, анжак бағуник са тимил цай кума, - гъа ихътинди я зи сагъламвал...